

KIÁLLÍTÁSOK

- Beyond Rubik's Cube
Világ körüli kiállítás
a negyvenéves Rubik-kockáról
(*Kiss Sándor*) 2
RUBIK 70 és 40
(*Ernyey Gyula*) 7
Vágod? Az olló és a design
A Semmelweis Orvostörténeti
Múzeum és a Moholy-Nagy
Művészeti Egyetem
közös tárlata (*Borsos Klára*) 10
Megközelítések. Textilképzés
a Nemzeti Táncszínház
Galériájában (*Erdei T. Lilla*).... 13
Tükröm-tükröm. Végh Sarolta
ékszertervező iparművész
és Szombat Éva fotóművész
munkái a FISE Galériában
(*Sipos Tünde*) 17
A kerámia „ujházasítása”...
Ujházi Péter festőművész
kiállítása a székesfehérvári
Pelikán Galériában
(*Probstner János*) 21

ÉRTÉKŐRZÉS – ÉRTÉKMENTÉS

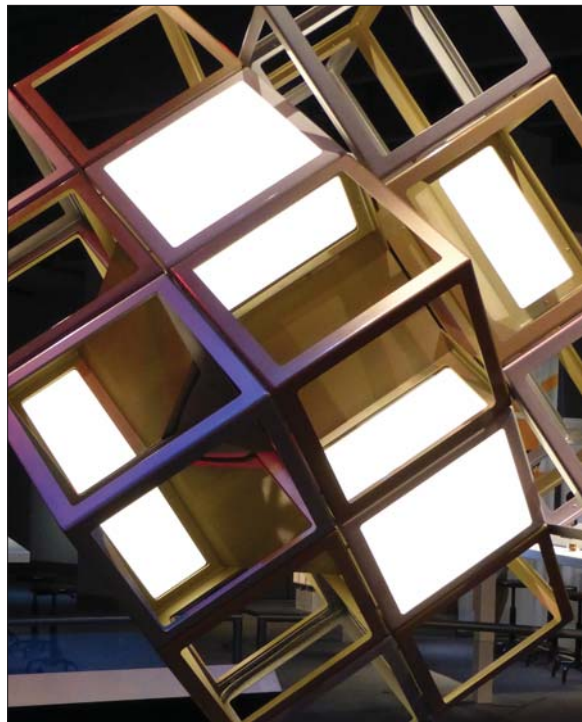
- Egy dunántúli római gazdag
ember kincse: Seusónak és
családjának díszedényei
(*Tóth Endre*) 26
Ómagyar Mária-siralom
Ravasz Erzsébet (1937–1991)
zománcművészeti életműve
(*íjf. Gyergyádesz László*) 32
Múlt századi játékok Karlócai Mariann gyűjteményéből
(*Haider Edit*) 38

IN MEMORIAM

- Búcsú Pogány Gáborné László Emőke (1939–2014)
művészettörténészről (*Pásztor Emese*) 44

- HÍREK 46

MAGYAR IPARMŰVÉSZET HUNGARIAN APPLIED ARTS

EXHIBITIONS

- Beyond Rubik's Cube
An internationally travelling
exhibition to mark the 40th
anniversary of the Cube's
invention (*Sándor Kiss*) 2
RUBIK 70 and 40
(*Gyula Ernyey*) 7
Cut Through! The Scissors and
the Design. Joint exhibition
of the Semmelweis Museum
of the History of Medicine and
the Moholy-Nagy University
of Art and Design, Budapest
(*Klára Borsos*) 10
Approaches. An exhibition of
textile works at the Gallery
of the National Dance Theatre,
Budapest (*Lilla Erdei T.*) 13
Mirror, Mirror. Works by jewel
designer artist Sarolta Végh
and photo artist Éva Szombat
at the FISE (Studio of Young
Artists' Association) Gallery
(*Tünde Sipos*) 17
Ceramics à la Ujházi... Exhibition
of painter Péter Ujházi at
Pelikán Art Gallery, Székes-
fehérvár (*János Probstner*) 21

SAFEGUARDING VALUES

- Treasures of a wealthy Roman
from Transdanubia: ornamental
vessels of Sevso and his family
(*Endre Tóth*) 26
Old Hungarian Lamentations of Mary. Enamel works
by Erzsébet Ravasz (1937–1991) (*László Gyergyádesz, Jr.*) ... 32
Toys from the first half of the 20th century
from Mariann Karlócai's collection (*Edit Haider*) 38

IN MEMORIAM

- Farewell to art historian Emőke László Pogány (1939–2014)
(*Emese Pásztor*) 44

Beyond Rubik's Cube

Világ körüli kiállítás a negyvenéves Rubik-kockáról

■ A *Túl a Rubik-kockán* címet adta a kiállításnak a magyar sajtó, bár fordítható így is: *a Rubik-kocka mögött*. Talán kérdésként még izgalmasabb, hogy tényleg mi van az 1974-ben kitalált kocka és az azon túlmutató Rubik-jelenség mögött? Jersey City (New Jersey Állam, USA) oktatási és tudományos központja, a New York-i Szabadság-szoborról elnevezett Liberty Sci-

ence Center adott otthont a vándorkiállításnak, amely április 26-án nyílt meg, és november végéig látogatható. Ezt követően indul el további három, egyesült államokbeli városba, majd hétéves világ körüli útra. Az anyag bővíthet a helyi vonatkozásokkal, és a kevésbé népszerű kiállítási elemeket áthangolják, illetve cserélhetik is.

Liberty Science Center,
Jersey City. A Beyond
Rubik's Cube kiállítás
grafikai arculatának
terve: Selman Design /
Beyond Rubik's Cube.
Liberty Science Center,
Jersey City, NJ, USA.

Creative graphic
branding design of the
exhibition by Selman
Design

Fotó: Kiss Sándor

**Beyond Rubik's Cube
kiállítás (részlet) /
Beyond Rubik's Cube
(detail of the
exhibition)**

[Liberty Science
Center, Jersey City,
NJ, USA, 2014]

**Rubik Ernő kockaszobra
(jobbra), Matt Donovan
és Hallie Siegel haiku-
kockája (balra)
a Beyond Rubik's Cube
kiállításon / Cube Man,
Ernő Rubik's cube
sculpture (right) and
Haikube by Matt
Donovan and Hallie
Siegel (left)
shown at the exhibition
Beyond Rubik's Cube**

[Liberty Science
Center, Jersey City,
NJ, USA, 2014]

Fotó: LSC

Az 1993 óta működő Liberty Science Center össz-
területe 16 ezer négyzetméter, a Verner Johnson, a
múzeumok tervezésére specializálódott neves bostoni

cég tervezte. A Manhattanre néző, kicsit eklektikus
épülettömbben 5500 négyzetméter jól osztható kiál-
lítóteret alakítottak ki, ezzel lehetővé téve, hogy egy-
szerre másfél tucatnál több esemény fusson. Temati-
kus, oktatáscentrikus időszaki kiállításai igen sikere-
sek, melyeket saját fejlesztésű szellemes interaktív
eszközeikkel támogatnak.

A központ nonprofit intézmény, a STEM- (science,
technology, engineering, mathematics) oktatás egyik
fellelvárára. Az ezt létrehozó törvény szellemét áthatja
a fiatalok tudományokba való bevonásának szándéka.
A program az óvodától egészen a posztgraduális kép-
zésig mindent átfog, s fontosságát jelzi, hogy állami
támogatása 2015-től már évi hárommilliárd dollár
lesz. A STEAM a művészetekkel bővített program, s
ebbe tartozik a kockakiállítás is.

Az elejétől fogva nyilvánvaló volt, hogy a kockaki-
állítás nehéz dió, szinte átfoghatatlan mindaz, ami a
kockával történt negyven év alatt. Impozáns eseményt
akartak létrehozni, újszerű interaktív feldolgozásban,

Fotó: Kiss Sándor

Fotó: LSC

**Beyond Rubik's Cube
kiállítás (részlet) /
Beyond Rubik's Cube
(detail of the
exhibition)**
[Liberty Science
Center, Jersey City,
NJ, USA, 2014]

Fotó: LSC

**Beyond Rubik's Cube
kiállítás (részlet).
Középpontban a kocka
szerkezete / Beyond
Rubik's Cube (detail
of the exhibition).
The structure of the
Cube in focus**
[Liberty Science
Center, Jersey City,
NJ, USA, 2014]

az ismeretátadásra fókuszálva. A kerek évfordulót megilleti az ötmillió dolláros költségvetésű kiállítás. Főtámogatói a Google és a magyar kormány, az előbbi az anyagiak mellett kreatív ötletekkel is hozzájárult, és a megvalósításában is részt vállalt.

A *Beyond Rubik's Cube* kiállítás mottója: *Invent, Play, and Inspire / Fedezd fel, játssz, és kapj inspirációt!* A cél: az alkotás és felfedezés örömét egy konkrét tárgyon keresztül átadni a látogatóknak. Ez remélhetőleg nyitja a tudás világára, és sokakat ösztönözhet a kutatásra és mélyebb ismeretek szerzésére.

Fotó: Kiss Sándor

A belépőt a belső átriumban a felfüggesztett Groovik-kocka, a legnagyobb méretű játszható Rubik-kocka fogadja. Ügyes konstrukció, a forgatást programvezérelt megvilágítással oldották meg. Mike (Michael) Tyka a 2009-es nevadai *Burning Man* underground fesztiválra éjszakai fényjátéknak készítette, barátai közreműködésével, saját zsebből. A csúcán álló kockát tengelyenként egy személy működtetheti. A kiállítás zárva tartása alatt az *óriás* interneten keresztül egyszerűen vezérelhető.

A Groovik-kocka mentén haladva jutunk el a tárlat bejáratához. Itt kérhetjük ki egy kis szerkezetből azonosítónkat, a személyünkre kiforgatott egyedi kocka kódját tartalmazó kártyát. Minden, amit csinálunk, naplózva lesz, s megőrződik, és a neten keresztül hozzáférhető.

A lesötétített öt-hat méteres folyosóra lépve, a végigfutó fényfalon geometrikus formák vibráló káosza fogad, ami reagál lépteink ütemére, s a folyosó végére érve minden a helyére kerül, mint a kiforgatott kockánál. Kis fordulóval meghökkentő fénykavalkádba érkezünk. A *Rubik-kocka* világa a ravaszul megvilágított színpoltokból tűnik elő. Nincs kijelölt bejárás út, a seregnyi állomás bármelyikét választhatjuk.

Célratoró, de talán túl rövid a *kocka arca* és a *kocka-történet* vizuális bemutatója. Megnézhetjük Rubik Ernő nyilatkozatait és néhány híres ember válaszát a „kapcsolatom a kockával” kérdésre. Látható a korai dokumentumok szűk, de hozzáértő és céltudatos válogatása, és a New Yorkhoz, illetve Amerikához köthető *must have a cube* korszak, a kocka történetének egyik fontos mérföldköve.

Az őskockák mellett a legértékesebb, a milliódolláros kocka is itt van. A működőképes színarany kockát 1995-ben, az 1980-as New York-i premier tizenötödik évfordulójára Fred Cuellar készítette. Oldalai metsett drágakövek: gyémánt, rubin, kék és sárga zafír, smaragd és bíborszínű ametiszt.

A *Rubik-kubizmus*, a kocka oldalainak mintára való

Beyond Rubik's Cube kiállítás (részlet). A 3 méter magas, működő kockaváz / Beyond Rubik's Cube (detail of the exhibition). A 3 meters tall, giant, working cube skeleton [Liberty Science Center, Jersey City, NJ, USA, 2014]

Beyond Rubik's Cube kiállítás (részlet). Variációk a kockával azonos mechanizmusra / Beyond Rubik's Cube (detail of the exhibition). Mechanisms equivalent with that of the Cube [Liberty Science Center, Jersey City, NJ, USA, 2014]

kiforgatása mára „művészetté” vált. A félvak Fred Holly, a nyolcvanas évek közepén 64 kockával készített kaleidoszkóp jellegű geometrikus mintái jelentették a kezdetet. Ma a *kocka-pixelkép-építés* mozgalom, s egyben verseny is. 2013-ban hivatalos Guinness-rekord lett a neves mozaikos torontói csapat segítségével Makaóban 85 794 Rubik-kockából kirakott 30x3,9 méteres látkép. (Széljegyzetként: Rubik-kategóriában már 38-féle Guinness-rekordot tartanak nyilván.) A kiállítási mozaiképítő sarok komplett számítógéppel támogatott műhely.

Továbblépve, a felfedező kedvűeket a szabályos mérteni testek installációja várja. Forgatható modellek és érdekes testek mellett ott az építőasztal, ahol bárki kipróbálhatja saját tervének megvalósítását, mert az elemek ügyesen és többféle módon egymáshoz kapcsolhatók. Ez a kicsik kedvenc helye, mert a testek, csapok fából készültek és a kezükhöz méretezettek. A konstrukció ötletéhez érintőképernyős tervezőasztal is tartozik, ahol manipulálható a testek összekapcsolása, szétválasztása, valamint az eredmény térbeli forgatása.

Mike Tyka – GroovLabs: Groovik-kocka, a legnagyobb méretű játszható Rubik-kocka / Mike Tyka – GroovLabs: Groovik's Cube, the largest playable Rubik's Cube

[2009] *programvezérelt megvilágítással forgatott, testátmérő: 12 méter, kiállítási fotó: Beyond Rubik's Cube / Web controlled, illuminated, turned, body diameter: 12 meters, exhibition photo: Beyond Rubik's Cube* [Liberty Science Center, Jersey City, NJ, USA, 2014]

A kiállítás közepén a három méter magas kockaváz az egyes kiskockák egybekapaszkodásának és mozgásának megtekintésére szolgál. A megnyitón sajnos

RUBIK 70 és 40

■ Negyven évvel ezelőtt egy fiatal – műszaki és művészeti – kétdiplomás egyetemi tanársegéd az építészeti tanszéken, sok-sok kísérlettel, létrehozott egy furcsa szerkezetet, ami önmagában egy nagyon egyszerű forma volt, ugyanakkor sokféle változásra képes. Senki se gondolta akkor – ő maga se –, hogy ez a tárgy meghatározza majd az életét. Tervezett addig már épületeket, részt vett építészetelméleti kutatásokban, sok mindent csinált, s úgy tűnt, hogy ez is egyike az újabb kihívásoknak: grafikus tervező hallgatóinak térlátását segítő játék konstruálása.

Az alkotás azonban, mint minden nagy alkotás, megvalósulva sokkal több lett, többértelmű és többértékű. Önálló életre kelt kezdetben rögzös hazai útján elindulva, majd kikerülve a világba egyre nagyobb gyorsasággal egyre nagyobb közönséget nyert meg. Néhány év alatt a *Bűvös kocka*, majd később a tervező nevét viselő *Rubik kocka*® meghódította a világot. És úgy hódította meg, hogy tervezője mindmáig itthon maradt, s neve ez által Magyarország márkája lett a huszadik századi nagyvilágban.

Újságírók gyakran őrijtő rejtvénynek nevezték a Kockát, szakemberek az univerzum csodálatos meta-

forájának, de talán a legszebben egy anya beszélt róla, akinek sérült gyermeke számára legnagyobb sikerélménnyé vált a megoldása. Egyaránt forgatták vezető országok ismert politikusai és messzi országok legszegényebb gyerekei, szerveztek belőle újabb és újabb világversenyekeket. Végtelen sok gondolat elindítója lett a tudományokban és a művészetekben, és ami igazán a sajátja, hogy az idő múlásával sem csökkent az érdeklődés iránta. Újabb és újabb generációk fedezték fel maguknak újra, az internetről ömlő híradások a példái.

A Kocka mindenesetre mára 40 éves lett, klasszikus ikonná érett, amelyet egyaránt ünnepelnek az Egyesült Államokban, amint friss helyszíni beszámolóknak tanúsítja, és egykori szülőhelyén, a Magyar Iparművészeti Főiskolán, a mai Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen. A Losonczy Áron kitűnő üvegbetonjából megformázott kocka minapi meghitt avatóünnepsége ugyanakkor az alkotóról is szólt közvetlenül, aki mostanra lett 70 éves. Köszöntjük mi is a legjobb kívánásokkal barátai, munkatársai és sok-sok tisztelője nevében e helyről szintén.

ERNYEY GYULA
designtörténész

**Beyond Rubik's Cube
kiállítás (részlet).
Forgatható kockák
családja / Beyond
Rubik's Cube (detail
of the exhibition).
Family of turnable
Cubes**

[Liberty Science
Center, Jersey
City, NJ, USA,
2014]

Fotó: Kiss Sándor

még csak kézzel lehetett mozgatni a szerkezetet, de a működés szimulációja igazi látvány. Tudjuk, hogy időrendben maga a szerkezet volt az első, és nem a játék. Alkotóját sokszor idézik, hogy amikor a kocka szerkezetén törte a fejét, nem gondolt arra, hogy logikai játékot alkosson, hanem az elemek független mozgathatóságára koncentrált. Erről nyilatkozva mondta: „Ez egy mérnöki megoldás, ami azt biztosítja, hogy az egyes elemek szabadabban mozoghassanak, mint a megszokott tengelyen lévőök. 26 elemből 20 abszolút szabadon mozog.”

Aktuális beszélni a kocka és az internet kapcsolatáról. Itt mutatkozik meg az, hogy a szellem neten keresztül összekapcsolt ereje sokkal erősebb, mint az egyéni tudás. A kockával kapcsolatos tudás, illetve

Beyond Rubik's Cube
 kiállítás (részlet). Forgó
 testek bővületében /
Beyond Rubik's Cube
 (detail of the
 exhibition). Obsessed
 with revolving bodies
 [Liberty Science
 Center, Jersey City,
 NJ, USA, 2014]

információ az idők folyamán gyűlik, integrálódik, és ennek folyamata máig nem zárult le. A kiállítási koncepció készítői is nehéz választás elé kerültek, nevezetesen: *mennyit vegyenek át a neten található hatalmas, szerteágazó Rubik-anyagból?* Úgy döntöttek, hogy csak egy keveset. A helyzet az, hogy egy-egy témát leszámítva, a netre ömlesztett anyag nem rendezett, és kritikai értékelése is hiányzik. Talán a kocka hatása a képzőművészetre már megérdemelne egy alapos áttekintést, s egy ilyen kiállítás időszerűsége vitathatatlan.

Még a netnél maradva, május 19-én a kreatív rendezést is vállaló Google – a kocka világnapján, csak egy napra – interaktív logót tett fel minden ország nyitóoldalára, megtörve az arculatukat meghatározó passzív logók hosszú sorát. Ha valaki színre forgatta a klikkelésre előugró kevert kockát, az alapító elnöktől, Larry Page-től időt és forgatásszámot igazoló oklevelet kapott. A kiállításra időzítve a Google Chrome

Lab virtuális kockaöltöztetőt indított, amihez mindent biztosított.

A termen átnézve, ha szerencsénk van, egy robot éppen büszkén dicsekszik azzal, hogy kiforgatta a kockát. Kicsit elfordulva azonban egy vitrinben láthatjuk a kockarobotok fejlődését: az elsőt az informatika szellemi atyja, Claude Shannon fejlesztette ki, igazi famodell, a robotkéz már működött, de a robotagy még nem. Középen legőelemekből épített, okostelefonnal vezérelt játékrobotot és végül egy profi kockamegoldó robotot szemlélhetünk meg. A cikk írásakor a klasszikus Rubik-kocka világrekordjai: a 18 éves holland Mats Valk 5,55 másodperc, a Cubestormer 3 robot 3,253 másodperc. A kiállításon egy megfontoltabb eszköz működik, s körülbelül egy perc alatt, azaz szemmel jól követhetően oldja meg a feladványt.

Időnként halk, nagyon érdekes zene hallatszik, ami nem ismétli önmagát. Érdeemes a hang irányába menni, és rátalálni magára a zeneszerszámra, a csúcán

álló, ember nagyságú L betűre, melynek két végén lévő hatalmas kockák forgatásával lehet zenét komponálni. A forgatás sebessége, iránya és az, hogy melyik lapot forgatjuk, adja a zenét és ritmusát, illetve szabályozza a sátor világítását is.

Talán Shaun Chung grafikusművész az ősi 3x3-as kínai verselésre kreált kockája adhatta az ötletet a Matt Donovan és Hallie Siegel párosnak, akik a híres háromsoros japán verselést, a haikut tették fel a kockára. Néhányat forgatva a kockán máris új költemény áll elő. Az eredeti hat haiku angol szövege Gregory Betts költeménye. Forgatással nyelvtanilag helyes háromsorosokat produkálhatunk, esetenként meghökentető szöveggel.

A kiállítás kiemelt helyet ad a legnagyobb érdeklődést vonzó gyorskockázásnak, bemutatva az erre alkalmas kockát, s annak ápolását, és az időmérő-állomást. Felvételtől megnézhetjük a rekordokat, meghallgathatjuk a legjobbak nyilatkozatát saját módszerükről.

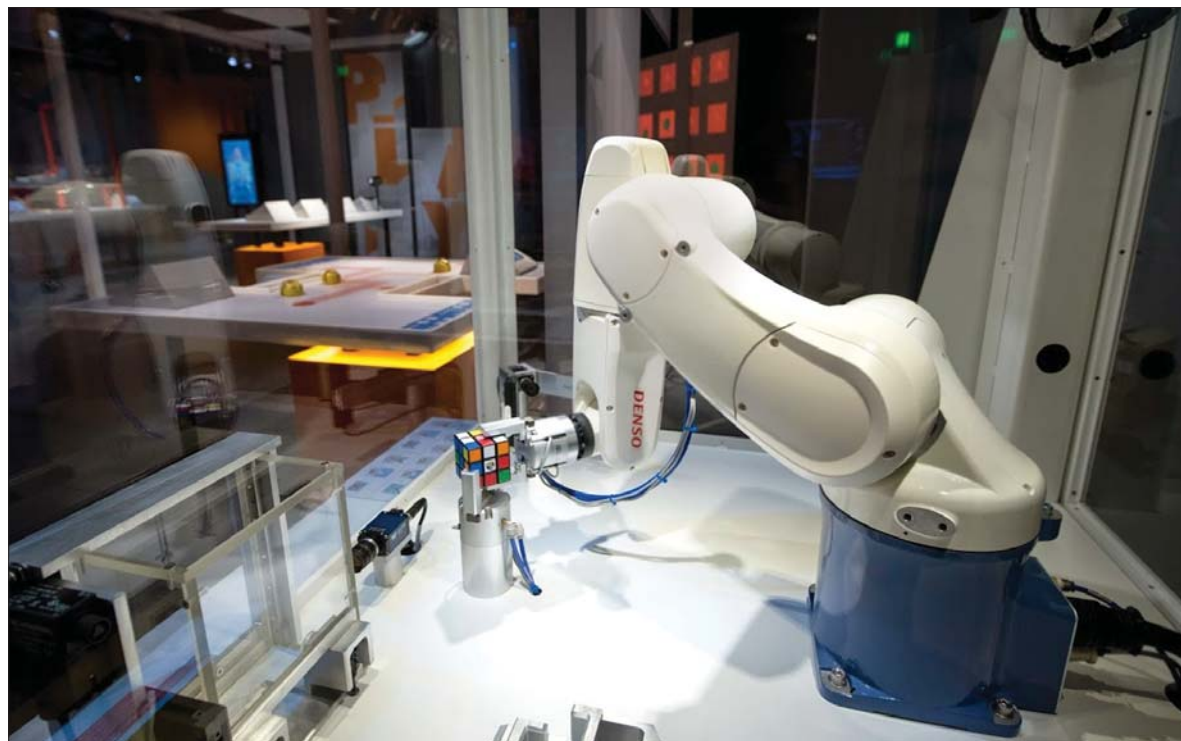
A webkamerás versenyzőknél természetesen bárki kipróbálhatja magát, rekordkísérletet tehet, és eredményét rögzíti. Innen azért nehéz elszakadni, mert a teremben jelen lévő kockaforgató demonstrátorok között a legjobbak is itt vannak, akik kérésre egy kézzel vagy vakon is pörgetik kockájukat.

Zárszóul Claude Shannon 1981-ben írt *A Rubric on Rubik Cubics* verséből idézek egy részletet: *This fiendish clever engineer / Entrapped the music of the sphere. / It's sphere on sphere in all 3D— / A kinematic symphony!* – szabad fordításban: „Ez a pokolian okos mérnök, / foglyul ejtette a szférák zenéjét. / Gömb a gömbben 3D-ben / egy kinematikus szimfónia.”

KISS SÁNDOR

villamosmérnök-matematikus

(Beyond Rubik's Cube. A Rubik-kocka világ körüli kiállításának első állomása. Liberty Science Center, Jersey City, New Jersey, USA, 2014. április 26–november 30.)

Fotó: LSC

**Beyond Rubik's Cube
kiállítás (részlet).
A félkezű robot segéd-
eszközt is használ /
Beyond Rubik's Cube
(detail of the
exhibition). One-armed
robot using aids**

[Liberty Science
Center, Jersey City,
NJ, USA, 2014]

Vágod? Az olló és a design

A Semmelweis Orvostörténeti Múzeum
és a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem közös tárlata

■ Az izgalmas grafikával díszített kiállítási prospektust kézbe véve, első pillanatban el sem tudtam képzelni, vajon mit is takar ez a rövid, ám annál titokzatosabb cím: *Vágod? Az olló és a design*. Ráadásul a kiállítás helyszíne sem igazán segített a rejtély megoldásában, mert ugyan mi keresnivalója lenne a formatervezésnek a Semmelweis Orvostörténeti Múzeumban?

Mindenesetre kíváncsiságomat fölkeltette a téma, hiszen a kiállításnak otthont adó múzeumot, mint helyszínt, és a magyar formatervező hallgatók munkáit elég jól ismertem a korábbi évtizedekből. Az 1970-es években magam is rendeztem néhány kamarakiállítást a budai vár tövében megbúvó, különleges hangulatú épületben, Semmelweis Ignác egykori szülőházában, mely akkoriban az egyik legfiatalabb magyar múzeumnak számított. Később, a nyolcvanas években pedig számtalan, formatervezéssel kapcsolatos kiállítást szerveztem az egykori, Gerlóczy utcai Design Centerben, ahol többek között az akkori Magyar Iparművészeti Főiskola (ma Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, MOME) végzős diplomázói is rendszeresen helyet kaptak a bemutatkozásra. Talán éppen ezért is kerestem azonnal azokat a közös pontokat, amelyek segítségével összekapcsolhatom e két, egymástól meglehetősen távolinak tűnő területet.

Ám a kiállítás helyszínén – a vári rekonstrukció munkák részeként – gyönyörűen megújult műemlék épületbe lépve, kételyeim pillanatokon belül eloszlottak. A Semmelweis Orvostörténeti Múzeum és a MOME közös kiállítása méltón reprezentálja a múlt

és a jövő, az antik tárgyak és mai megfelelőik egymásra találását. A hangulatos, földszinti műemléki térben megrendezett kiállítás egy teljesen hétköznapi tárgyat, az ollót helyezte vizsgálódásának középpontjába. Az olló története – szemben a hasonló, mindennapi használatra szánt tárgyakkal, mint a fésű, a kor-

U alakú olló / U-shaped scissor

*Magyarország, késő vaskor (Kr. e. 800 – Kr. u. 1. század),
vas (Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Budapest) /
Hungary, Late Iron Age (800 B.C. – A.D. 1st century),
iron (Semmelweis Museum of the History of Medicine,
Budapest)*

Bélló / Intestine scissors

*Magyarország, 20. század eleje, rozsdamentes acél (Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Budapest) /
Hungary, early 20th c., stainless steel (Semmelweis Museum of the History of Medicine, Budapest)*

só, vagy a tű – meglepően rövid, mindössze néhány ezer éves. Ám maga a vágás művelete az egyik legősibb emberi tevékenység, gondoljunk csak a nyúzásra, a bőr és a vázson kiszabására, vagy a birka nyírására. Mai ismereteink szerint ezt a – korabeli viszonyokhoz mérten – pontosabb munkát is lehetővé tevő eszközt

először a kelták és a rómaiak alkalmazták, majd a középkor végéig marokollót használtak. Ezt később a tengelyes, gyűrűs ollók váltották föl. Az elmúlt 150 év során azután egészen különleges ollók egész családfáit fejlesztették ki, melyeknek az élet minden területén fontos szerep jutott. Fontosságukat illetően, a kü-

Vágod? Az olló és a design című kiállítás plakátja / Poster of the exhibition Cut Through! The Scissors and the Design

lönböző csoportok közül is kiemelkednek az orvosi ollók, hiszen az orvostudomány fejlődésével párhuzamosan, az egyre bonyolultabb műtétekhez speciális műszerekre, megbízható vágóeszközökre volt szükség.

A múzeum kurátora, Kótyuk Erzsébet és az intézmény restaurátorai, Torma Judit, Csépany Éva, Jankó Edit, Nosticzius Árpád aprólékos munkával válogatták össze a legjellemzőbb ollótípusokat, amihez a MOME formatervezés alapképzési (BA) szakának első- és másodéves hallgatói újszerű arculattal és kiállítási kommunikációval járultak hozzá. A kiállítás célja nem egy komplett ollótörténeti feldolgozás, inkább a történeti és designméleti kérdések vizsgálata volt. Az akadémikus feldolgozás helyett ezúttal a játékos, történeti és designméleti kérdések világába vezetik a látogatót, ahol fontos szerepet kapnak az újszerűen tálalt magyarázatok, információk. Éppen ezért a kiállítás múzeumpedagógiai szempontból is igen fontos, hiszen a tárgytervezés, a design, a technikatörténet összefüggéseire is rávilágít, nemegyszer interaktív eszközök segítségét is igénybe véve.

A tárlat jól áttekinthető módon, többféle szempontot is figyelembe véve, egymáshoz szorosan kapcsolódó témakörök segítségével közelíti meg a témát, amikor egymás mellé helyezi a régmúlt és napjaink legkorszerűbb ollóit, melyek között az orvostudomány speciális eszközei és a legújabb designtanulmányok egyaránt megtalálhatóak. Az összekötő kapcsolat az ember és az emberi gondolkodás jelenti, melynek segítségével lehetőség nyílt a mindenkori technikai

színvonalnak megfelelő eszközök megvalósítására. A tárlat nyolc, egymással szoros kapcsolatban álló fejezetében (*Születés – Halál, Akkor és Most, Családfa, Bóbita, Humor, Interaktív, MOME vágta, Életút*) hol elgondolkasztóan, hol játékosan mesél az olló fejlődéstörténetéről. Míg az új tárgyak életre keltik a régieket, a régi tárgyak komollyá teszik az újakat. A régi tárgyak meglevenednek új társaik hatására. Az új tárgyak kimozdítják poros múzeumi voltukból a régieket, feleselnek velük vagy noszogatják őket, esetleg hátat fordítanak, de sohasem közömbösek velük. E párbeszédben rangot kapnak az új tárgyak, mintha mindig ismertük volna őket.

Ahogy átvágjuk az időt, az olló szárai lassan közelednek egymáshoz, mígnem összesimulnak a végén, már nem is tudni, melyik a régi, melyik az új. A MOME hallgatóinak Koós Pál témavezető tanár irányításával 2013-ban készült tervei sok esetben már a jövőt vizionálják. Az irányítása alatt dolgozó Antal Zsófia, Barna Máté, Fekete Tamás, Féja Dorottya és Király Adrienn másodéves hallgatók különleges vizuális élménnyel ajándékozzák meg a kiállítás látogatóját.

Az üdítően friss kiállítás létrehozóinak munkájához ezúton is szeretnék gratulálni, és mindenkit arra biztatni, hogy látogasson el a múzeumba.

BORSOS KLÁRA
újságíró

(*Vágod? Az olló és a design. Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Budapest, 2014. április 24–november 2.*)

Megközelítések

Textilkiállítás a Nemzeti Táncszínház Galériájában

T. Doromy Mária:
Atlantisz (részlet) /
Mária T. Doromy:

Atlantis (detail)
[2005] *laufer-vászon,*
festett, varrott /
'laufer' linen, painted,
sewn [330x100 cm]

■ A Nemzeti Táncszínház Galériája és a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége 2014. március 6. és 31. között megrendezett *Megközelítések* című tárlatán nyolc művész rendhagyó textil munkáit láthatta a közönség. Az alkotókban közös, hogy bár mindannyian textilművészek, a képzőművészethez való erős kötődés egyértelműen megfigyelhető munkáikon. Az alkotás folyamán nem elégedtek meg a klasszikus textilművészet adta lehetőségekkel – bár mindezen keretek között is kiválóan mozognak –, hanem azon túllépve, az iparművészeti és képzőművészeti látásmódot ötvözve továbbgondolták a textil új megközelítési és kifejezési lehetőségeit. T. Doromy Mária, Katona Szabó Erzsébet, Kecseti Gabriella, Kecsényi Csilla, Pápai Lívია, Regős Anna és Székelyi Kati munkái mellett nemrég elhunyt kedves kollégájuk, Szalontai Éva művei is ott voltak a bemutatón.

A textilművészet a 20. század folyamán fokozatosan eltávolodott a tradicionális keretektől, alapanyagoktól, felhasználástól és formavilágtól. A század második felében a használati tárgyak készítéséről a hangsúly áttevődött az autonóm textilekre, az utóbbiak középpontjába a szabad műfaji és technikai lehetőségek léptek.

A kiállító művészek mindegyike a hagyományos – szövött vagy festett – textilek készítéséből kiindulva a kísérletezés és a sajátos kifejezőmód keresése folytán jutott el az autonóm műfajig. A képzőművészet szimbolikus megfogalmazása mellett az 1970-es évek végének kísérleti textil és gondolat-textil vonalát viszik tovább. Levetik a textilművészetre évezredek át jellemző szigorú kereteket, a funkció, az anyag és a technikai szigorú kötöttségeket. A hagyomány és az újítás, a különböző technikák és anyagok ötvözése, új utak keresése, az egyéni élethelyzetek és a napjaink kihívásaira adandó válaszok izgalmas feladat elé állítják a világra nyitott, önmaguk megmutatásától nem félő művészeket.

A kiállított alkotásokban első pillantásra közös a ki-

sebb-nagyobb falikép forma, mégis sokszínűek, változatosak. A gyakorlati és reprezentatív funkció helyét az önkifejezés, az érzelmenyilvánítás és a kísérletezés foglalta el. A kísérletezés sokszínű lehetőségei az anyag és a készítéstechnika kombinációjában, az anyagszerkezetben, az anyagszerűségben, a sík és tér viszonyában és a pozitív-negatív formákban is felfedezhetőek.

Az alkotások kifejezőerejéhez igazodva az alapanyagok köre, pontosabban azok felhasználási formája is megváltozott: a textil itt visszaszorult kiegészítőnek, hordozóanyagnak, vagy akár csak értelmezési keretnek. Helyét a bőrök, fémdrótok, változatos formában felhasznált papírok, kiszáritott növények, művirágok, szőrök, sőt számítógép-alkatrészek foglalták el. Ér-

→
Katona Szabó Erzsébet:
Kert esőben –
bőrkollázs /
Erzsébet Katona Szabó:
Garden in the Rain.
Leather collage
[2002–2003]
sértésvelúr, egyéni
technika / pork velour,
individual technique
[80x63 cm]

gát, a gyűrődéseket mint mintát veszi górcső alá szabadon lógó *Atlantisz* és keretre feszített *Föld-rajz* képein. A textil anyagában és annak alakíthatóságában rejülő lehetőségek, a gyűrítés, a feszítés, a varrás, a festés technikáinak kombinálása kísérletezésre ösztönözi. *Interferencia* című drótszövése pedig a szövés és csipke alaptechnikáját alapul véve a sík és térbeli felületek összekapcsolódását vizsgálja. A szoborszerű alkotás a vastag fémdrót súlyossága és nehéz megmunkálása mellett légiességet, könnyedséget áraszt. Kiállítási módjától és a fény irányától függően más-más részletei hangsúlyosak.

Katona Szabó Erzsébet visszafogott színvilágú, vékony bőrök csipkézett, aprólékos áttörésével alakítja ki textúráit. Az áttört és sík felületek csoportosítása,

Kelecsényi Csilla:
Én-Kép VI. –
assemblage /
Csilla Kelecsényi: Self
Image, VI. Assemblage
[2007–2010] *kézzel*
merített papír, talált
tárgyak és anyagok,
festett, egyéni technika
/ handmade mould
made paper, lost and
found objects and
materials, painted,
individual technique
[100x70 cm]

demés azonban megjegyezni, ezek az első látásra a textiltől távol álló anyagok – a számítógép elemeinek kivételével – korábban is részét képezték a textilművészetnek. A fémdrótok vékony húzott drót vagy skófiúm formájában a szövetek, hímzések, csipkék értékes anyagai voltak. A különböző állati szőrök a hideg ellen védtek kötött, szövött öltözékként és lakástextilként. A bőrökből dekoratív lábbelik, öltözékkiegészítők készültek, a művirágok pedig finom színezetet adtak az öltözékeknek.

A kiállító művészek a textiltechnikák és az új, vagy szokatlan anyagok kombinálásával szép, érdekes, néhol különös alkotásokat hoztak létre. A kiállításban különböző formákban – hol egyértelműen, hol illuzórikusan – felfedezhetjük a nemezelés, a szövés, a festett és a nyomott technikák, sőt még a csipke és az áttört textilek jellegzetességeit is.

T. Doromby Mária alkotásaiban a textil sajátossá-

Kecseti Gabriella:
Lehelet /
Gabriella Kecseti:
Breath
[2012] *lőszőr, gyapjú,*
egyéni nemeztechnika
/ horsehair, wool,
individual felt
technique
[65x40 cm]

→
Regős Anna:
Computer kárpit VI. /
Anna Regős:
Computer Tapestry, VI
 [2009] *bronzszövetre*
szegecselt komputer-
panelek, alpaka-
kanalak / computer
panels riveted on
bronze fabric, alpaca
spoons [120x90 cm]

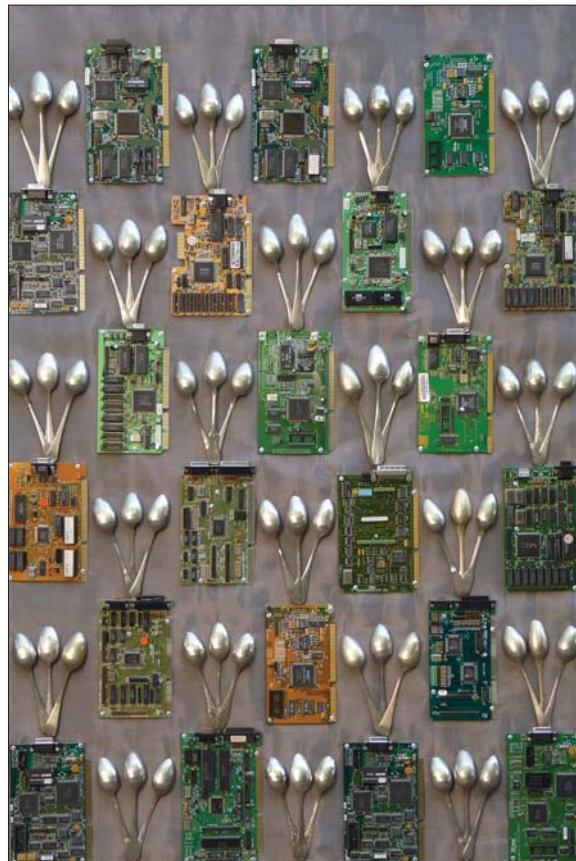
a színes bőrök patchworkszerű alkalmazása adja *A kert emlékezete*, a *Kert esőben* és a *Sűrűség-üresség* nonfiguratív mintáit. A színes bőrökön átfutó vagy a teljes felületen végigfutó áttört minta egységbe tömöríti a képet. Bőrkárpitjai tapintásra finom bársony hatását keltik, akár térelválasztóként mindkét oldalról megvilágítva, akár faliképként alkalmazva.

Kecseti Gabriella a vékonyabb-vastagabb merített papírt használja háttérként képszerű alkotásaihoz. A szőr- és selyemszálak kusza szövédéke az *Összetartozás* és a *Lebelet* absztrakt megformálása. A *Magvetőben* a nemezszerű papíralapból és kusza selyemhálóból kinövő, síkban elhajló fűszálak, kalászkok játsszák a főszerepet.

Kelecsényi Csilla *Szegénység és rózsák* sorozatának a kiállításban bemutatott darabjai egy családi tragédia művészi megformálásai. A merített papír alapból mű- és szárított rózsák közül sikoltó arctörödékek, ijedt szemek tűnnek fel segítséget kérve. A puha, nemezhatású alapon az arcrészletek között megfakult rózsák, levérzett virágszirmok, apró mintás szövettörödékek, széttépett újságpapír-darabok fejezik ki a fájdalmat. A képsorozat darabjain folyamatában is követhető érzelmi változásokra a képfelület tagolása, a szürke, fekete színfoltok is ráerősítenek.

Pápai Lívia: Vágás /
Lívia Pápai: Cut
 [2009]
1887-es Breviarium
Romanum lapjai,
szeletelt, sodort,
préselt, festett / pages
from a Breviarium
Romanum of 1887,
sliced, twisted,
pressed, painted
 [100x100x10cm]

Pápai Lívia latin nyelvű zsolozsmáskönyvek apróra vágott, és szerzetesi türelemmel fonallá sodort vékony lapjait használja fel alapanyagként. A szövet szerkezete, a szálak hálózata, annak tér- és síkbeli megfogalmazásai kísérletezésre, változatos alkotások elkészítésére ösztönzik. *Az Idő* egy „fücsomó” kimetszett részletén keresztül ábrázol egy kimerevített időpillanatot. *A Vágásban* az egymáshoz rögzített lenkévék formájával mintha a textil alapanyagát alkotta volna meg újra. A *Kenő* című munkájában ezek a vastag, sodrott papírfonalak, már-már zavarba ejtően, szövött textil hatását keltik.

Regős Anna napjaink digitális világába kalauzol el bennünket. *Computer kárpit* faliképeinek középpontjában a fémszálak szövetre applikált számítógép-alkat-

részek állnak. A felhasznált alkatrészek az eredeti funkciójukat elhagyva, sormintaként az alkalmazás közben láthatatlan részeket emelik ki. Mindezeket használati tárgyakkal váltakoztatva, szabályosan ismételve visszatér a megnyugtató, hagyományos szerkesztési elvekhez. Így a beépített tárgyak dekoratív mintaelemekké lényegülnek át.

Szalontai Éva finom és durva textilszálak kusza képét rögzíti a nyomott technikával. Az alapanyagként használt laufer-szövetre fólia- és kézi nyomás keverésével vitte fel az élénk színű mintákat. Textilképeit szívesen egészítette ki vetítéssel és egyéb interaktív elemmel.

Székelyi Kati kollázsait régi színes magazinok, újságok felvágott darabjaiból állítja össze. Papírképeinek aprólékossága, szisztematikus összeállítása, sormintái a szövésre, a rétegzettség által egymásba mosódó so-

Szalontai Éva:
Aranyló textúrák /
Éva Szalontai:
Golden Textures
[2007] *laufer-vászon,*
fóliával nyomott /
'laufer' linen,
foil printed
[120x100 cm]

rokból álló képei az ikat-technikára, finom színei a melírozott fonalakra emlékeztetnek. Kezei alatt a régi, már hulladéknak minősülő színes újságok képeinek árnyalatai festőien érvényesülnek. A részletek aprólékos megfigyelése és a kép egészében való értelmezése újabb felfedezésekhez vezet.

A kiállított alkotások a textil helyét gondolják újra felgyorsult, értékvesztett világunkban. Feszegetik a határokat, a kísérletező kedvről, az önkifejezésről, a megszólalni vágyásról szólnak. A kiállító művészek az ipar- és a képzőművészet határait átlépve, a szükséges kifejezőmódokat, technikákat kölcsönvéve alakítják saját egyéniségükhöz a közös kiindulási pontot, a textilt.

ERDEI T. LILLA
muzeológus

(Meggözelítések. Válogatás 8 textilművész munkáiból. Nemzeti Táncszínház Galériája, Budapest, 2014. március 6–31.)

A fotókat a művészek bocsátották rendelkezésünkre.

←
Székelyi Kati:
Anzix III. – kollázs /
Kati Székelyi:
Anzix, III. Collage
[2011–2013] *papír;*
egyéni technika /
paper; individual
technique [17x12 cm]

Tükröm-tükröm

Végh Sarolta ékszertervező iparművész és Szombat Éva fotóművész munkái a FISE Galériában

■ A Fialat Iparművészek Stúdiója Egyesület (FISE) minden évben pályáztatással kiállítási lehetőséget biztosít galériájában fiatal alkalmazott és iparművészek számára legfrissebb munkáik bemutatására. 2014 júniusára Végh Sarolta koncepciója nyert teret, hogy választott művésztársával, Szombat Évával együtt ismét egy közösen megálmodott látványvilágot építsenek fel. A tárlatban külön-külön jelennek meg az éppen aktuális munkák, melyekben harmonizáló motí-

vumok teremtik meg a kapcsolódási pontokat. A kiállítóhelyiséget pedig alávetik a tervezőmunkának, így a térformálás maga is művészi produktummá válik, és a nézők részvételével válik teljessé.

BUDAPEST ORNAMENTS

Végh Sarolta egyedi tervezésű divatékszerek (fashion jewellery) műfajában évente több alkalommal jelentkezik szezonra tervezett, mégis örök érvényű, művészi kivitelezésű darabokkal. Kvalitásukat a *Sarolt Jewelry* márka fémjelzi. Legújabb kollekciójának neve a *Budapest Ornaments*, melyben a művész a történelmi Budapest építészetének esszenciáját transzformálja ékszerek formájába. A főváros jellegzetes klasszicista és eklektikus stílusú épületeinek különböző szobrászati elemei, homlokzatszízei és ornamentikái köszönnek vissza az ékszerekben, a kivitelezés technikájában és annak anyagában is. Az inspirációt a mindennapok látványa adta, amit az alkotó egyedi szemléletmódja és az őt ért vizuális ingerek tudatos összekapcsolása által egy komplex formanyelvben valósított meg.

A különböző művészeti ágak gyakran használnak azonos formanyelvet. Ennek megfigyelése során lelt Végh Sarolta arra a párhuzamra, hogy az épületeken megjelenő plasztikus állatfejek kisebb méretben a bútorvereteken is feltűnnek. Ezeket az állatfej formákból és növényi ornamensekből készített öntvényeket felhasználva emeli be a természeti világot az ékszerek részleteibe, így teremtve egyensúlyt a konstruktív városi és a naturalista közegben. A tárgyak alapformáját az oszlopokra emlékeztető kialakítás adja: hurkolt, szőtt, csomózott zsinórok és speciálisan megoldozott bőrok felhasználásával jöttek létre. A felületek vagy fémes hatásúak, melyek az épületszerkezetek anyagát idézik, vagy különböző állatbőr-mintákat mutatnak, melyek csillogása irizáló. Az ékszereken megjelenő fémek, funkcióval ellátott csavaranyák, pántok

Végh Sarolta: Sarolt Jewelry nyakék (Budapest Ornaments kollekción) / Sarolta Végh: 'Sarolt Jewelry' Necklet (Budapest Ornaments Collection)

[2014] bőr, öntött sárgaréz, hossz: 25 cm / leather, cast brass, length: 25 cm

Fotó: Végh Sarolta

Végh Sarolta: Sarolt Jewelry ékszerek
(Budapest Ornaments kollektív) / Sarolta Végh:
'Sarolt Jewelry' Jewels (Budapest Ornaments Collection)
 [2014] bőr, öntött sárgaréz / leather, cast brass
 [Ø 6–25 cm]

vagy kapcsok finom esztétikumot is képviselnek aranyozott felületükkel. Végh Sarolta az átfogalmazott komponenseken túl töltényhüvelyeket is használt a nyakékek kivitelezésekor. Ezek a tárgyak szintén a budapesti épületek háborús lenyomatainak mementói. A felsorolt anyagok, a különféle bőr- és a fémfajták együttes alkalmazása egyensúlyt teremt a kollektív darabjain. A nyakékek, karkötők, fülbevalók és gyűrűk anyaghasználatban, árnyalatban is összefüggnek egymással és jól kombinálhatóak.

Az ékszerek megvalósítása egy olyan közös világot teremt az építő-, a bútór- és az ötvösművészet között, amely szimbiózisba kerül a viselő Budapesthez kapcsolódó személyes élményeivel is.

A BOLDOGSÁG KÖNYV

Szombat Éva a *Boldogság könyv* elnevezésű projektjével ebben az évben Pécsi József fotóművészeti ösztöndíjat nyert. A mű alap gondolata a világszerte divatos téma: a boldogság keresése és megtalálása. Ennek az örök érvényű feladatnak a teljesítése azonban elkorcsosult útkeresési irányzatok által a túlzások felé ha-

lad. A könyv különböző témakörök alapján fejezetekre osztott, melyekben idézetek és gyakorlófeladatok kísérik a giccses tárgykból összeállított kompozíciókat felvonultató fényképeket. A szövegrészek Vida Verának köszönhetőek. A fotók felvetik a kérdést, hogy a bemutatott külsőségekből kierőszakolható-e a belső egyensúly, az alkalmazható technikák segítenek-e abban, hogy a spirituális és fizikai stabilitást valóban megtaláljuk. Számos magazin és önéletrajzi könyv átesve a normális mércé túllodálára megpróbálja egy, az ideálisnál is tökéletesebb valóságba kergetni az olvasót és a nyugalmat kereső, valóban segítségre szoruló egyént. Ezt azzal a sokak által megkérdőjelezett állítással indokolva, miszerint a boldogság tanulható.

A Szombat Éva fényképein látható tárgyak mind valamilyen szempontból szimbólumai a boldogságnak. Minőségük azonban rákontráz a valós értékekre. A bemutatott képek megalkotásakor az előmunkálatok fontos szerepet játszanak. Fotótechnikai bravúrok összetett rendszerét kikísérletezve és kiépítve, szűrők és lencsék alkalmazásával hozta létre a művész a felvételeit. A szakmai tudás nyilvánul meg bennük, és nem egyszerűen alkalmazható, kommersz gépi utómun-

Végh Sarolta:
Sarolt Jewelry nyakék
(Budapest Ornaments kollektív) /
Sarolta Végh:
'Sarolt Jewelry' Necklet
(Budapest Ornaments Collection)

[2014] bőr, öntött sárgaréz, töltényhüvelyek, hossz: 30 cm / leather, cast brass, cartridge cases, length: 30 cm

Szombat Éva:
Boldogság könyv
(részlet) / Éva Szombat:
Happiness Book (detail)
[2014] *inkjet print /*
inkjet print
[70x100 cm]

kák produktumai. A képeket nézve vagy közelebb kerülünk az őszinte felszabadultság érzéséhez és az ösztönösséghez, mely mindannyiunk életében helyet kap, vagy éppen ezért szorongás és aggodalom tölt el minket. Rajtunk múlik, hogy a poharat félig telinek vagy félig üresnek látjuk. Szombat Éva megmutatja nekünk mindegyiket, legyenek akár műanyagból vagy kristályból. Mindenesetre valamelyik a miénk.

A két művészvilágot az installációs térszerkesztés kapcsolja össze. Mindketten tükrök alkalmazásával mutatják be a műveiket, ez számos szimbolikus és asszociációs lehetőséget rejt magában. Az ékszerek

különböző szögekbe állított tükrök által visszavert képekkel, elszakadva a valós látványvilágtól, statikusságtól megfosztva jelennek meg. A fotográfiák többsége pedig tükrök által megtört, különleges fényekkel modellált dobozbelsőkre rejtve egy betekintő nyíláson keresztül láthatóak. A kiállítótér falait pedig projektorral, tükrökre vetített szórt képekkel terítik be.

A bemutatott koncepció részleteiben és a kibontakozásban is progresszív. Azonban egyéni és markáns vonalakat képviselve mindannyiunk számára lehetőséget ad arra, hogy gondolkodásmódunkkal bekapcsolódhassunk metszéspontjaiba.

Fotó: Szombat Éva

Szombat Éva: Boldogság könyv (részlet) /
Éva Szombat: Happiness Book (detail)
[2014] *inkjet print / inkjet print* [70x50 cm]

Fotó: Szombat Éva

Szombat Éva: Boldogság könyv (részlet) /
Éva Szombat: Happiness Book (detail)
[2014] *inkjet print / inkjet print* [70x50 cm]

Egy következő közös tárlat tárgyát képezhetik a jövőbeli tervek: Végh Sarolta az ékszerekből absztrahált kapszulatáskák kérdésével foglalkozik majd, Szombat Éva pedig egy ösztöndíj programjának köszönhetően a tengerentúlon figyeli meg a boldogságkeresés és megtalálás technikáit.

SIPOS TÜNDE
művészettörténész

(Végh Sarolta és Szombat Éva *Tükröm, tükröm...* című kiállítása. FISE Galéria, Budapest, 2014. június 17–július 4.)

Fotó: Szombat Éva

A kerámia „ujházasítása”...

Ujházi Péter festőművész kiállítása a székesfehérvári Pelikán Galériában

■ A gondolkodó ember ősi vágya megérteni, megmagyarázni az őt körülvevő világot. Valamiféle választ találni a mindenség értelmére magára, állandó és változó törvényszerűségeire, elhelyezni és értelmezni benne magát mint az egyedülít, aki értelemmel bír. Teszi ezt az ember kiválóságai által – a tudomány és a művészet útján – az ész, a képzelet és a hit eszközeivel, a teljességre törekedve.

A tudomány minden felfedezése, megállapítása a törvényszerűségeken, az általánosnak és a létezők milyenségének feltárásán alapul, s ezek jogosultságát, helyességét, összefüggéseit mindenkor igazolnia is kell – a művészet mágiájának mindegyikére sincsen szüksége. A bizonyítás – az egyediség okán – lehetetlen is lenne. A művészet ösztönös, nem felfedezni és igazolni akar – csak bemutatni, megjeleníteni valami addig nem létezőt. Az igazolást, értelmezést egy műalkotás esetében a benne felszínre hozott gondolatokra, értékekre – az érzelmek misztikumán keresztül – a befogadónak, a szemlélőnek magának kell megadnia. A kész mű „léte” önmagában igazolás mindenre. Ezért tartható talán az alkotóművészet az ember legteljesebb és legmélyebb tevékenységének, a mindenséget teremtő isteni alkotás és akarat emberi hasonmásának.

A művészet területén máig feltűnnek, feltűnhetnek sokoldalúan zseniális alkotók, ha nem is a szó szoros értelmében polihisztorok – Picasso ilyen alkotó volt. Ő a festészet, a grafika, a szobrászat mellett a kerámiában is elévülhetetlen művelt. De az egyre bonyolultabb és specializálódott korban ezt ő is csak szakértő mesteremberek segítségével tehetette csupán meg, Valaurisban, a Madoura kerámiaműhelyben. Igaz, hogy fantasztikus alkotói készsége, talentuma arra is alkalmasá tette, hogy a franciák által „la palette muette”-nek, „néma palettának” nevezett módszerrel alkosson. Vagyis „szín-helytelen – tehát néma”, a valódi színükben csak az égetés folyamatában megjelenő, máz alatti kerámiafestékekkel dolgozott. Páratlan mű-

veit alapvetően a műhely által sorozatban gyártott, de általa részben kiegészített, megtorzított vagy megmetszett edényformákra festette, illetve mázolta fel – mintha sokat megélt és próbált keramikus lett volna.

A 21. században még kevesebbeknek adatik meg, hogy az egyre több specializált géppel létrehozott tömegtermelésben, a technikák részletes ismerete nélkül, több művészeti műfajban is egyedít, maradandót alkothassanak. Ez csak kiváltságosoknak, illetve nagyon merészeknek és tehetségeseknek sikerülhet. Bár

Fotó: Sulyok Miklós

→
Ujházi Péter:
Érett edény /
Péter Ujházi:
Ripe Dish

[2013] *samottos*
kődény, 1250 °C,
máz feletti festés, 750
°C / stoneware with
chamotte, 1250 °C,
painted above the
glaze, 750 °C
[82 x Ø 46 cm]

művészeknek pedig egyre több akadályt kell leküzdeniük. Ennek a problémának a megoldását szolgálták az elmúlt fél évszázadban a speciális technikákra létrehozott szimpóziumok, művésztelepek, nemzetközi szintű és hírvé stúdiók. Az, hogy a magyarországi rendszerváltás után hagyták ezeket megszűnni, elvéve szakmai függetlenségüket ellehetetlenülni – az a művészet sokoldalúságának megőrzése és fejlődése elleni történelmi véték.

Mindenképpen figyelemre méltó tett tehát már az is, ha valamely alkotó mégis megpróbálkozik, hogy különböző műfajokban is alkosson. Ujházi Péter ilyen művész. Mi több, nemrég a kerámia műfajában is valami olyat alkotott és mutatott be Székesfehérváron,

a századunkban megjelenhetne – a virtuális eszközök segítségével – az elvileg univerzális, polihisztori ismeretekkel rendelkező ember, de ez a művészetek esetében is egy egészen más helyzetet takar. Ami egyre nagyobb, a mindinkább bonyolultabb technikáktól, és az azok részleteiben jártas szakemberektől való, tényszerű függőséget jelent. Ez nem segíti elő a különböző műfaji technikákban alkotni szándékozó művészek helyzetét, még akkor sem, ha teljesen nem kérdőjelezi is meg többoldalú kreativitásuk kibontásának lehetőségeit. Egyre kevesebben vállalkoznak tehát a sokoldalúság felmutatására. Az alig, vagy kevésbé ismert műfaji sajátosságokkal is alkotni szándékozó

Ujházi Péter:

Életfa /

Péter Ujházi:

Tree of Life

[2013] *samottos kőedény, 1250 °C, máz feletti festés, 750 °C / stoneware with chamotte, 1250 °C, painted above the glaze, 750 °C*
[120 x Ø 51cm]

Ujházi Péter:

A gond, a baj /

Péter Ujházi:

Worries and Troubles

[2013] *samottos kőedény, 1250 °C, máz feletti festés, 750 °C / stoneware with chamotte, 1250 °C, painted above the glaze, 750 °C*
[102 x Ø 55 cm]

**Ujházi Péter:
Önarckép /
Péter Ujházi:
Self Portrait**

[2013] *samottos kőedény, 1250 °C, máz feletti festés, 750 °C / stoneware with chamotte, 1250 °C, painted above the glaze, 750 °C*
[96 x Ø 46 cm]

a Pelikán Galériában, ami a keramikusszakmában, nemzetközi viszonylatban is rendhagyó. Bár a formák és színek világát ő határozta meg, már ő is szakemberek, nevezetesen Korompai Péter keramikus segítségével és műhelyében, valamint Domonkos László korongosmester közreműködésével alkotott, mégis egy olyan mintázott és máz feletti festékekkel égetett, egységes hatású, nagyméretű „edény”-sorozatot tudott létrehozni, mely eddig példa nélkül áll a szakma egészének történetében. Ezeket az edényplasztikákat valóban csak egy kívülről hozott – szakmai béklyóktól mentes – szemlélettel lehetett megvalósítani. A

**Ujházi Péter:
Följárat /
Péter Ujházi:
Way Up**

[2013] *samottos kőedény, 1250 °C, máz feletti festés 750 °C / stoneware with chamotte, 1250 °C, painted above the glaze, 750 °C*
[125 x Ø 41 cm]

Fotó: Sulyok Miliós

megkorongozott edényformák felületén reliefeket mintázott meg, olyan szabad fantáziával, mintha csak egy vásznat festett volna. Mi több, az edénytetők mint önálló kisplasztikák is megállnák a helyüket, de ekként is szervesen illeszkednek az oldalmintázatokhoz.

Az Ujházi életművét feldolgozni szándékozó Nagy T. Katalin művészettörténész ezt írja róla: „Művészete az átélt és a fikcionált valóság szürrealisztikus keveréke, melyben a realitás kötelékei fellazulnak, a valós kép az emlékekkel keveredik, a távoli múlt a közelmúlttal találkozik, a belső világ a külsővel mosódik össze. Az idősíkok egymásra tolnak, a több nézetből ábrázolt valóságos tér és a pszichikai tér szétválaszthatatlanul összeforr [...]. A hétköznapi történekekből, a jelentéktelen és törékeny pilla-

Fotó: Sulyok Miliós

natokból mitológia születik, az élet eseményei és a létezés formái metaforikus jelentést kapnak. A dolgok »ujháziásítása« során láthatatlan szférák jönnek a felszínre [...]” – én mindezeket a mostani (el)beszélő edény plasztikáiban ábrázoltakra és megvalósítottakra is értelmezni tudom.

A nem kevés, azaz nyolc darab nagyméretű alkotás első látásra önmagában is tiszteletre méltó hatást kelt. Ismerem Ujházi Péter festészetét és a számomra különösen kedvelt kollázsait és dobozképeit, amelyekben – esetleges talált dolgokkal, formákkal, felületekkel, írással, ráfestéssel – az általa megélt, átélt vagy elvonatkoztatott történéseket jeleníti meg. Ezekben a különböző anyagoknak, témáknak, szimbólumoknak az egymáshoz rendelésével is mindig „önkényesen” bánik. Nem meglepő, hogy a nagyméretű kerámia-

Fotó: Sulyok Miklós

Fotó: Sulyok Miklós

edényein is belső magán-mitológiájára utaló jelenségeket mintáz, ír meg. A festőiséget reprezentálja, hogy a forma egészét gazdag, élénk színű, máz feletti festékekkel színezett felület fogja egybe. Kihasztnálja a kerámia műfajának hihetetlen lehetőségét, mely magába képes fogadni a szobrászat és a festészet minden ismérvét.

Számomra is sokszor megfajthetetlenek műveinek egyéni értelmezései, alkotói szándékai – talán neki magának is, lehet, hogy tudat alatti indíttatásúak. Mikor arra kértem, írjon pár sort a „mi-miért” kérdéséről valamely edényével kapcsolatban, *A gond, a baj* címűről, lényegét tekintve, ezt írta: „Nem tudom kö-

Ujházi Péter:
Nehéz hétvége /
Péter Ujházi:
Hard Weekend
[2013] *samottos*
kőedény, 1250 °C,
máz feletti festés, 750
°C / stoneware with
chamotte, 1250 °C,
painting above the
glaze, 750 °C
[99 x Ø 34 cm]

←
Ujházi Péter:
Világ körül menők /
Péter Ujházi: Going
Around the World
[2013] *samottos*
kőedény, 1250 °C,
máz feletti festés, 750
°C / stoneware with
chamotte, 1250 °C,
painting above the
glaze, 750 °C
[73 x Ø 54 cm]

vetni az akkori mondandómat, mert más elágazásokat látok most, de az biztos, hogy a lazán festett kék ég (bátér) előtt nagyon közeli lények, dolgok domborulnak.” Nem könnyű ezt értelmezni, kifejtteni, talán csak a hatások egyéni fordításában lenne lehetséges.

Ha nemzetközi hasonlatot keresnek Ujházi Péter által *(el)beszélő edény* sorozatnak nevezett munkáihoz, talán az általam nagyra becsült angol Grayson Perry munkái juthatnának eszembe. A kínai Tang-kori vázák utánzataira rajzolt, festett, szitázott, matricázott, illusztráció jellegű munkái – bár nem sorozatok – egyenként is döbbenetesek, bizonyos értelemben elbeszélők. De – mint méltatásokban mások is írják – azok egyértelmű, extrém utalásokat hordoznak, jelenítenek meg a kegyetlenségről, szexről, transzvesztizmusról, a mindennapi élet torzságairól. A szöveggel is tűzdelt, dekoráció- és graffityszerű képi díszletei az általam eredetiben látott munkáin, sokkoló, etikai és esztétikai hatást váltanak ki bennem.

Ujházi Péter „*(el) beszélő edényei*” mondanivalójukban nem ily egyértelműek és direkték, fellelhető értelmezésük sem általánosítható egykönnyen: ezek egyéni víziók. Ez bennük a sajátos és különleges. Csak szemlélni kell őket, és hagyni, hogy hatásuk – megélt, képzelt vagy a látottakkal azonosulni tudó érzelmeinkkel – kitöltse lelkünk esztétikai élmények befogadására létező terét. Én az először fehér alpmázzal borított, majd megfestett relief-történeteket az edények palástjain mint egy körbetekert és körbejárható vásznon megjelenő képet szemlélem. Értelmezésem szerint ezeken a műveken az alkotó belső lelki küzdelmeiben, vívódásaiban szerepet nyert építészeti terrek és elemek, organikus formák és léteik, tárgyak és személyek és az általuk létrejehető helyzetek jelennek meg – szabad kitarulkozásban. Az *(el)beszélő edények* bemutató kiállításán egyértelmű volt, hogy a formák nagysága, a mintázatok sokasága, bennük a történekek sokirányúsága, a színek tömege minden szemlélőre, ha más-más indíttatásokkal is, de érezhető hatással van. Az ilyen képesség pedig csak a magas színvonalú műalkotások sajátja.

Talán mondhatjuk, hogy egy művész eddigi életének fontos, emlékeztető, de akár csak képzelt történeseit hordozza, meséli el ez a nyolc méretes edény.

Hatásuk egyben nagyon kivételes, szerzteágazó asszociációkra inspirál. Ezért nem tartottam meglepőnek, hogy az egész kiállítás minden tárgyát egyben, azonnal megvásárolta egy szakértő gyűjtő. Így reméljük, hogy érintetlenül mentődik át az utókor számára valami egészen szokatlan, egyedi, talán sokáig megismételhetetlen művészeti vállalkozás eredménye, melyet egy festőnek nevezett alkotó hozott létre, a kerámia ősi, sok páratlan értéket felhalmozott művészetének – az utókor számára fennmaradásra érdemes – területén.

PROBSTNER JÁNOS
keramikusművész

(Ujházi Péter 8 db [el]beszélő edény című kiállítása. Pelián Galéria, Székesfehérvár, 2014. április 4–május 9.)

Fotó: Sulyok Miklós

→
Ujházi Péter:
Öröm és küzdés /
Péter Ujházi:
Pleasure and Struggle
[2013] *samottos*
kőedény, 1250 °C,
máz feletti festés, 750
°C / stoneware with
chamotte, 1250 °C,
painting above the
glaze, 750 °C
[80 x Ø 49 cm]

Egy dunántúli római gazdag ember kincse: Seusónak és családjának díszedényei

■ A „kincsleletek” szinte minden történeti korszakban felbukkannak, és általában háborús viszonyokat jeleznek. A római császárkorban különösen gyakoriak az éremkincsek, amelyek a betörésekről, polgárháborúkról árulkodnak. Jellemzően főleg ezüstérmékből, denárokból állnak. Pannoniában az éremkincsek a Marcus Aurelius-kori markomann–szarmata háborúk időszakát, a 3. század közepén a polgárháborúkat, majd 374–375-ben a szarmata betörést jelzik. Az 5. században azonban már menekült a tartományból a lakosság: amit lehetett, magukkal vittek Dalmatiába és Észak-Itáliába. Ezért értékeik elrejtése megszűnt. Az ékszerleletek ritkák: ennek oka, hogy a császárkor első századaira nem jellemző a súlyosabb arany ékszerek használata. A gazdagságot a föld és a műveléséhez szükséges eszközök, valamint terményeik jelentették. A 4. században a tízezres darabszámot is elérő leletek jól mutatják a pénz értéktelenedését. A velük együtt elrejtett mezőgazdasági eszközök pedig a vaseszközök

felértékelődését mutatják. Néhány különleges esetet leszámítva a kora császárkorban ezüstedényeket, dísztárgyakat is ritkán rejtettek el. A legtehetősebbek, az arisztokrácia tagjai Itáliában laktak, ahol nem volt okuk értékeik elrejtésére. A szenátusnak és a lovagrendnek a ranglétrát végigjáró tagjai – tehát a leggazdagabb réteg – a tartományokban csak néhány hivatali évet töltöttek. A nyugat-európai provinciákban a helyi földbirtokosok a császárkor második felére vagy nosodtak olyan mértékben, hogy fényűző tárgyakat tudjanak beszerezni. A 4. században a gazdagodáshoz hozzájárultak a császárok iránti hűség biztosítását szolgáló jutalmak, amelyek intézésére hivatali szerezetet is létrehozottak. A provinciális – nem született – arisztokráciához tartozott a Seuso nevű férfi, aki a 4. század vége felé kényszerült elrejtetni ezüst díszedényeit, és – akár halála, akár a rejtékhely megváltozása miatt – már nem tudta fellelni, tovább használni és átadni utódainak, ahogy a tál felirata kívánja neki.

**Lakomajelenet,
Seuso családja körében,
Seuso-tál (részlet) /
Banquet Scene:
Seuso with His Family.
Seuso Plate (detail)**
4. század, ezüst,
zománc; tál: Ø 70,5
cm, súly: 8873 g /
4th c., silver; enamel;
plate: Ø 70,5 cm,
weight: 8873 g

**Sokszögletű korsó
Bacchusnak és
kísérőinek alakjával /
Polygonal Ewer
with Figures of Bacchus
and His Followers**

*4. század, ezüst,
néhol aranyozott,
öntött, domborított,
cizellált, vésett;
magasság: 43,5 cm,
száj: Ø 11,5 cm,
súly: 3000 g,
űrtartalom: kb. 4 l /
4th c., silver, in parts
gilded, cast, embossed,
chiselled, engraved;
height: 43,5 cm,
mouth: Ø 11,5 cm,
weight: 3000 g,
volume: c. 4 l*

Fotó: Mitrav Zsolt

Amíg Seuso edényei az egységes kultúrájú birodalomban bárhol előkerülhettek volna, a lelet azért különleges, mert – szemben a császárkori ezüstedények többségével – az egyik tál feliratából nemcsak tulajdonosának a nevét tudjuk meg, hanem azt a helyet is, ahol élt, lakott és az edényeket használta. Ez egyedülálló különlegesség a császárkori kincsleletek sorában. Edények esetében ilyen fokú individualizálást nem ismerünk. A készlet egyik tájának feliratából megtudjuk, hogy Seuso a *Pelso*-tó, tehát a Balaton környékén volt birtokos, ott érezte jól magát, ott töltötte szabad idejét. A *Pelso* felirat árulja el, hogy az 1970-es

években előkerült, majd Magyarországról külföldre csempészett, 76,5 kilogramm ezüst díszedényeknek hol kell keresni a lelőhely-körzetét. És ez az a tényező, a földrajzi hely megnevezése, amiről a kincslelet első megszerzőinek fogalmuk sem volt. Ugyanis, ha tudják, kitörhették volna a tálról azt a kis felületet, amelyen a *Pelso* olvasható. Ez a felirat volt az oka annak, hogy az edények birtoklói majd 15 évig nem tudták eladni az edényeket sem Európában, sem az Egyesült Államokban. A szakemberek számára a *Pelso* ismert volt, és árulkodott a kincs eredetéről; hiába volt libanoni „kiviteli engedély”. Valószínűleg az edé-

Fotó: Mráv Zsolt

**Pelso felirat, Seuso-tál
(részlet) /
The inscription 'Pelso'.
Sevso Plate (detail)**

*4. század, ezüst,
zománc;
tál: Ø 70,5 cm,
súly: 8873 g / 4th c.,
silver, enamel;
plate: Ø 70,5 cm,
weight: 8873 g*

**Ezüsttál
középmedaillonja /
Central Medallion
of a Silver Plate**

*4. század, ezüst,
vésett, nielloval
díszített;
tál: Ø 64,2 cm,
súly: 7150 g /
4th c., silver,
engraved, nielloed;
plate: Ø 64,2 cm,
weight: 7150 g*

nyek megszerzői is utána néztek a szónak, amit legkönnyebben a hatvankötetes ókortörténeti lexikonban tehetek meg (Pauly–Wissowa-enciklopédia). A lexikon szerkesztői egy-egy el nem készült címszó esetében a szót magát feltüntették, és jelezték, hogy valamelyik pótkötetben majd közlik a szöveget. A fősorozatban azonban a Pelsót meg sem említették. 1990-ben, amikor végül megkísérelték árverésre bocsátani, és a kincs felirata, a Pelso nyilvánosságot kapott, a Magyar Nemzeti Múzeum régészei a tő nevéből kiindulva tudták a kincs dunántúli eredetét és a lelőhely körzetét meghatározni. Szerencsénk volt, mert a Pelso felirat nélkül az edények használati és lelőhelye mindörökké eltűnt volna. A Balaton római kori nevét az 1. században Plinius, a 4. században Aurelius Victor, később a Ravennai Geographus és Iordanes történetíró említik.

A médiában megjelent hírekkel kapcsolatban meg kell jegyezni: régészeti érvekkel természetesen igazolni lehetett a kincs pannoniai és dunántúli használatát, valamint vitatni az ellenérveket. Hiszen ezért tudott megindulni a rendőrségi nyomozás. A régészeti érvek azonban nem azonosak egy bűnügyi vizsgálat bizonyítékaival. Ilyen bizonyítékokat pedig az előkerülés után 15 évvel kinyomozni és találni rendkívüli feladat. A New York-i perben a sajátos amerikai eljárásnak köszönhetően a bíró meg tudta akadályozni az esetleges lelőhelyre vonatkozó érvek meghallgatását. Ha a peres eljárásban nem sikerült is bizonyítani a kincs dunántúli lelőhelyét, ez nem azt jelentette, hogy az edényeket nem ott, hanem máshol találták. Ezért sem tudták az edényeket értékesíteni.

A kincslelet ismert része 14 tárgy, amelyeket egy nagy rézüstben rejtettek el: szinte mind díszedények voltak. Négy tál, egy kétfülű, öt egyfülű korsó, egy toalettdoboz, egy medence és két vödör vált ismertté. Mindegyikre jellemző a nagy méret, és a különféle ötvöstechnikával készült gazdag figurális és ornamentális díszítés. A londoni árverési katalógus megjelenése (1989) és a tárgyak megismerése után nyilvánlávává vált: a párját ritkító késő császárkori lelet összetétele nem felel meg a szokásos római kincsleleteknek. Nem tartalmaz kisebb tárgyakat, tányérokat, kanalakat, poharakat. Ennek két oka lehet: Seuso kincsének

vagy csak egy része került elő, vagy a külföldre csempészett tárgyaknak csak egy része került nyilvánosságra. Mindkettőről szó lehet. Az előbbi egy 19. század végén talált lelet támogatja: a Fejér megyei Polgárdi melletti Szárhegyen 1878-ban összecukható ezüasztalt találtak. A régebben háromlábú asztalnak tartott tárgyról az újabb restaurálás után nyilvánlávává vált, hogy különösen ritka, négylábú asztal volt. Mivel különlegességében, valamint korban, stílusban és lelőhelykörzetben Seuso kincséhez kapcsolódik, eredetileg az ő tulajdonában lehetett. Ebből is sejthetővé vált, hogy az edényeket valahol a környéken, talán több részletben rejtették el. Hogy nem a teljes kincs vált ismertté, amellet az szól, hogy ötvösjeggy, amely a gyártóműhelyt vagy készítőt nevezi meg, a 14 tárgy között egyen sincs. És olyan tárgy sincs, amelyet az ábrázolása miatt egzakt módon, pontosan keltezni lehetne. Feltételezhető, ha volt is ilyen tárgy a leletben, azt kiemelték és eltitkolták.

A nagy korszokat vékony ezüstből készítették, a füleket, a talpast öntötték. A korsók és edények felületére mitológiai alakokat és jeleneteket domborítottak. Más korszok felületére ornamentális és figurális mintát véstek. A névadó tálon a vésett hátteret nielloval töltötték ki. Az ábrázolási felületek körvonalait, az alakok ruházatát, a hátteret pedig gyakran aranyozták.

A többek által elbirtokolt kincsnek az a fele került haza, amely a Seuso-tálat tartalmazza. Ezen kívül a szakmailag fontos rézüst, amelyben az edényeket egykor elrejtették: készítménye technikája egyezik a hasonló dunántúli edényekével. Továbbá egy sokszögletű, figurális díszítésű, Bacchus kísérelőivel díszített korsó, két nagy, geometrikus mintájú, vésett díszű korsó a hozzájuk tartozó, gerezdesen domborított medencével, egy nagy ezüsttál a közepén geometrikus mustrával, végül egy nagyobb, magas hengeres doboz, amely egykor Seuso feleségének piperetégelyeit tartalmazta. A doboz felületét domborították: a feleség és az őt kiszolgáló cselédek képe látható rajta.

A Seuso nevét tartalmazó tál formája egyezik a késő római dísztalakkal, csakhogy díszesebb, és jellegzetessége a megszemélyesített medaillon-ábrázolás. A tál peremén kékes színű email háttérben vadászok és vadállatok vonulnak, a középmedaillonban, szintén

kékes zománc háttérrel vízparti jelenetet, életképet ábrázoltak, amit gondosan vésett latin nyelvű felírat körít – magyar fordításban: „Ezek az edények, Seuso, sok évszázadon keresztül tartsanak ki számodra és az utódaidnak méltón hasznukra legyenek”. Az idilli táj-ábrázolás a gazdag földbirtokosok életérzését fejezi ki.

A tál peremén a Mediterráneumban élő állatok (párducok, oroszlánok, gazellák, antilopok) sorakoznak, és emberek indulnak vadászatra. A medaillonban viszont a dunántúli tájat és állatait ábrázolták. A medaillon felső és az alsó sávjában is vadásznak, a középsőben az elejtett vadak feldolgozása folyik, s lakomajelenetet ábrázoltak Seusóval és családjával. A táj növényzete: fák, bokrok erdős-ligetes tájat jelenítenek meg virágokkal. A fák ábrázolása megfelel a római stílusnak: göcsörtös törzssel, két-három nagy ággal és lombbal ábrázolták a fákat, amelyek fajtája nem határozható meg. Mégis két körülmény arra mutat, hogy az egyéniesítéshez a növényföldrajz esetében is ragaszkodtak. A kép nem a megszokott, római kori ideális tájkép. Nem ábrázoltak sem pálmafát, sem ciprust: a Dunántúlon egyik sem volt honos. Plinius erdőkben gazdag, makktermő tartománynak nevezte Pannoniát, és az ábrázolás ennek felel meg.

Még szembetűnőbb a helyi, dunántúli táj jellemzőse, ha az állatokat tekintjük. A képen csak a Dunántúlon honos állatok jelennek meg. Lovak, vaddisznók, kutyák, őzek, szarvasok. A medaillon felső részén egy lovas kutyákkal szarvasokra vadászik. A középső sávban egy-egy fához kötött hátszló és két kutya ül. Az alsó sávban szintén egy-egy vadászkutyát ábrázoltak. Az egyik ló vadászat közben, egy-egy másik fához kötve áll a medaillon peremén. A két ló szerszámozása különböző. A bal oldali mellé a nevét is felvették: *In(n)ocentius*. A tulajdonnév a ló kiemelt szerepére mutat: minden bizonnyal a megajándékozott kedvenc, békés, nyugodt lova volt. Látszik ez a felszerszámozásán. Innocentius nyakán díszes szíjzawat látható, a szügyhámon pedig lunula lóg.

A középső sáv bal felső sarkában házacskája mellett nyúl pihen. A sáv alsó részén egy, a hátán fekvő vadkant beleznek; mellette a fa tövében egy fiatal vadkan alszik. A vízparton kecske ül, jobbra pedig egy szarvas feldolgozásához fognak hozzá. Kosárban kifogott

halak: egy szolga horgászik és merítőhálóval készül kiemelni a megfogott halat. Gondoljunk a 19. századi Balaton még rendkívül gazdag halállományára. Bal oldalon, a vízparton olvasható a *Pelso* név. Legalul vaddisznóvadászat folyik; őz legel és szarvas pihen.

A Seuso-edények egy része jól értelmezhető a kö-

Fotó: Mátyus László

**Geometrikus mintájú
korsó / Ewer with
Geometric Motifs**

4. század, ezüst,
öntött, vésett;
magasság: 55 cm,
súly: 2804 g,
űrtartalom: kb. 4 l /
4th c., silver,
cast, engraved;
height: 55 cm,
weight: 2804 g,
volume: c. 4 l

Fotó: Mráv Zolt

←
**Seuso feleségének
toalettdoboza /
Casket of Sevso's Wife**

4. század, ezüst,
domborított;
magasság: 32 cm,
Ø 20,7 cm,
súly: 1051 g /
4th c., silver,
embossed;
height: 32 cm,
Ø 20,7 cm,
weight: 1051 g

zép-Duna-vidéki fémművesség alapján, mások kereskedelmi úton jutottak tulajdonosának birtokába. Pannónia a 4. század egyik jelentősebb fémműves-, főként ezüstműves-vidékének körzetében fekszik, ahol

három műfajban és tárgytypusban produkáltak jelentőséget: ezek a niellos ezüst- és bronztárgyak, a díszes, hagymafejes fibulák és domborműves ládikaveretek. A pannon tartományokban két pénzverde működött. Sisciában (Sisak, Horvátország) és Sirmiumban (Mitrovica, Szerbia), ahol képzett mesteremberek álltak rendelkezésre. Délebbre Naïssusban (Niš) bizonyított ezüstművesműhely. Távrolról is érkeztek luxuscikkek Pannóniába. Tácon (Gorsium) Gandarából származó csontfésű, Szombathelyen (Savaria) elefántcsont szobrocska került elő, Kínából hernyóselymet és aranytextilt exportáltak, valamint távoli kereskedő teherhordóit tanúsító tevecsonatok *bizonyítják*, hogy a birodalomnak ebben, a katonailag különösen fontos, de gazdaságilag jelentéktelen tartományában a 4. században volt olyan gazdag réteg, amelynek tagjai az ilyen és hasonló tárgyakat meg tudták vásárolni. Közéjük tartozott Seuso és családja.

A kincset alighanem 374-ben, az aratás idején az Alföldről betörő szarmaták elől rejtették el. A betörés váratlan volt: Ammianus Marcellinus leírásából és ásatási megfigyelésekből tudjuk, hogy az ellenség hónapig tartózkodott a Kelet-Dunántúlon. Ennek a támadásnak esett áldozatul Seusónak és családjának a lakóhelye.

TÓTH ENDRE
régész

Válogatott irodalom

Nagy M.–Tóth E.: A Seuso-kincs és Pannónia. *Valóság*, 33. 1990:8. 85–94; Nagy M.–Tóth E.: The Seuso Treasure: a new approach – a new chapter? The Pannonian connections. *Minerva*, (London) I. 1990:7. 4–11; Nagy M.–Tóth E.: A Seuso-kincs. *Élet és Tudomány*, 45. 1990. 1199–1201; Nagy M.–Tóth E.: The Seuso Treasure Mystery. *New Hungarian Quarterly*, 32. 1991. 35–45; Nagy M.–Tóth E.: The Seuso Cauldron. *Minerva*, 1. 1990:10. 22–23; Nagy M.: A Seuso-kincs pannóniai kapcsolatai. *Magyar Tudomány*, 1994:3; M. Mundell Mango: *The Seuso Treasure*. Part 1. Ann Arbor, Michigan, 1994; Tóth E.: Római kincslelet. *História*, 2002:9–10.; *A Seuso-kincs és Pannónia / The Seuso Treasure and Pannónia*. Szerk. Visy Zs. Pécs, 2012 c. kötet magyarul és angolul megjelent tanulmányai: Nagy M.: A Seuso-kincs pannóniai kapcsolatai, 49–63; Tóth E.: A Seuso-kincs – egy észak-pannóniai ezüstkincs, 64–79; Mráv Zs.: A polgári összecusukható ezüstállvány és a Seuso-kincs, 80–106, Mócsy A.: Pannónia törzsi arisztokráciája a késő római korban, 107–111.

Ómagyar Mária-siralom

Ravasz Erzsébet (1937–1991) zománcművészeti életműve

Fotó: Kiss Béla

Ravasz Erzsébet:
Ligetünk /
Erzsébet Ravasz:
Our Grove
[1983] zománcozott
acéllemez / enameled
steel plate [15x45 cm]

Az elmúlt hónapokban két emlékkiállítás (Szántó Kovács János Területi Múzeum, Orosháza, 2013. október 26–2014. január 11.; Museion No. 1, Budapest, 2014. március 6–28.) is jelezte, hogy élt valaha közöttünk egy tehetséges művész, aki tragikus hirtelenséggel félbehagyott életműve ellenére két műfajban is jelentős korpuszt hagyott hátra. Visszafogottság, alázat, technikai tudás, alaposág, tartalmi mélység, az elődök értő tisztelete, s a szemfényvesztés kerülése jellemezte. Ravasz Erzsébet művészeti felfogása így már életében sem számíthatott „trendinek”, „moderneknak”, ráadásul még a művészi rangot osztogató pesti művészeti élet is hidegen hagyta, nem is lehetett (?) más a sorsa, mint hogy méltatlanul keveset foglalkoztak/foglalkoznak vele.

1937-ben Orosházán született, egy évben két földijével, Fülöp Erzsébettel és Fajó Jánossal, akik – bár ezt kevesebben tudják – szintén zománcoztak pályájuk egy szakaszán¹. A héttagú család, különösen az ötvenes évek eleji üldöztetések idején, meglehetősen nehéz anyagi körülmények között élt, ennek ellenére a szülők a tudás, a műveltség megszerzését minden eszközzel támogatták. Ravasz Erzsébet kisiskolás korától szenvedélyes olvasó volt. Szépirodalmi élményei mellett azonban korán elkezdett tájékozódni a szép-művészetek irányában is. Művészeti tanulmányait

Kerti Károly grafikusművésznél, a városi képzőművészeti körben kezdte, ahol elsősorban modellek után rajzoltak.² 1960 és 1966 között járt a Magyar Képzőművészeti Főiskola sokszorosító grafika szakára, ahol Pap Gyula, Ék Sándor és Raszler Károly voltak a mesterei.³ Művészi pályáját ennek megfelelően grafikusként kezdte. Igyekezett szinte minden fontosabb sokszorosító grafikai eljárást elsajátítani, méghozzá a rá oly jellemző rendkívüli alaposággal. Fametszeteinek, rézkarcainak, réz- és linómetszeteinek fő ikonográfiai forrása a népmesék (pl. *Erős János*), illetve a nemzetközi (Robert Pinget: *Kalóz Grál*) és még inkább a magyar irodalom (Vörösmarty Mihály: *Csongor és Tünde*) remekei voltak.

Ekkor már Dunaújvárosban élt. Innét hívták meg először 1978-ban, hogy vegyen részt Kecskeméten, a negyedik alkalommal megrendezett Nemzetközi (ekkoriban még inkább csak szovjet–magyar) Zománcművészeti Alkotótelepen. A szimpóziumok előzménye a Lampart Zománcipari Művek helyi egységében, a Kecskeméti Zománc- és Kádogyárban 1962-től végzett művészeti kísérletek voltak.⁴ Különösen Kátai Mihály volt kitartó. Bár papíron a gyár, a Bács-Kiskun Megyei Tanács és más szervezetek, intézmények voltak 1975-ben az alkotótelep létrehozói, szervezői, az igazi alapító és a művészeti irányvonal meghatáro-

→
Ravasz Erzsébet:
Rondó IV.
(Rondó virággal) /
Erzsébet Ravasz:
Rondo, IV
(Rondo with Flowers)
[1983] zománcozott
acéllemez / enameled
steel plate [Ø 20 cm]

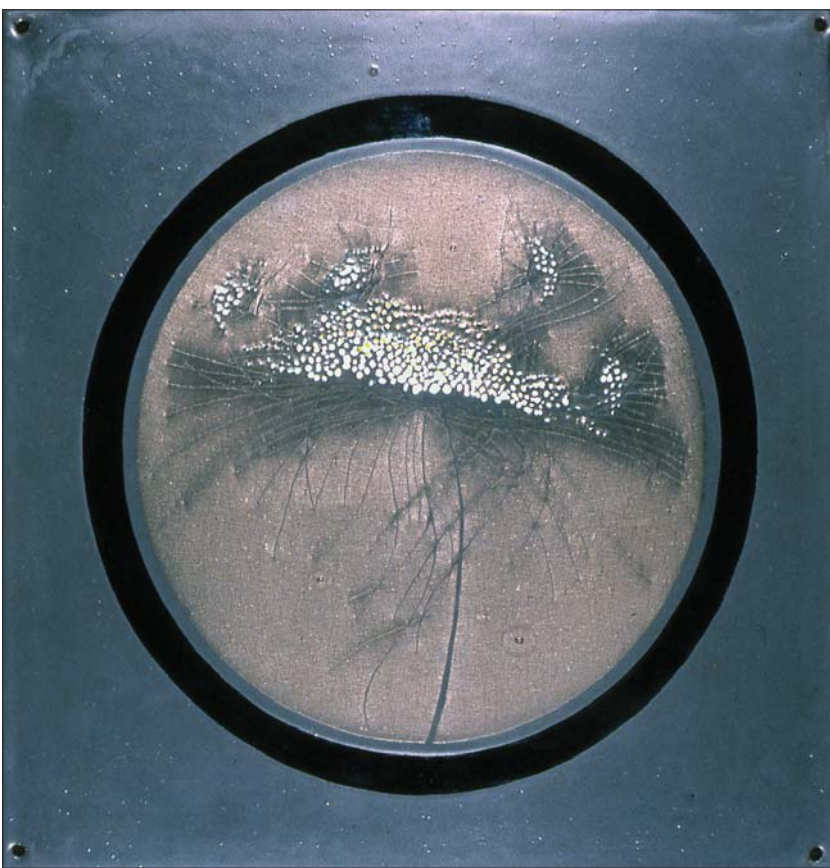

Ravasz Erzsébet:
Emlék Bugacról III. /
Erzsébet Ravasz:
Memories of Bugac, III
 [cca. 1988/89]
 vörösréz lemez,
 ezüstözött, maratott
 beágyazott zománc /
 copper plate, silvered,
 etched champlevé
 enamel [Ø 15 cm]

zója Kátai volt. A művészeti vezető a korszak kötelezően érvényesítendő „káderpolitikája” ellenére is sikeresen igyekezett bevonni a kecskeméti telep munkájába a rokon lelkeket. Ravasz Erzsébet is közéjük tartozott. Pap Gábor művészettörténész szerint „A népművészet nem múló érvényű értékeibe való különös vonzódása irányította lépteit Kecskemét és a zománcozás felé”.⁵ Kátai különösen az első évtizedben volt nagy hatással a környezetében alkotó művészekre. S bár ez alól Ravasz sem bújhatott ki teljesen, mégis úgy volt képes a kecskeméti zománcciskola egyik legjellegzetesebb alkotójává válni, hogy közben az egyéniségét adó, csak rá jellemző jegyek is felismerhetőek maradtak. Ennek az egyszerre közösségi és egyéni stílusformálásnak fontos elemei voltak azok a diavetítéses

Fotó: Kiss Béla

Fotó: Kiss Béla

előadások (pl. Lükő Gábor néprajzkutatóé, Pap Gáboré, Albert Péter vegyész mérnöké), melyeket az örökké tanulni vágyó Ravasz Erzsébet is alapvető élményeinek tartott.

1978-tól egészen 1987 nyaráig rendszeresen, összesen tíz alkalommal vett részt a kecskeméti szimpóziumokon. (Utolsó néhány évében az egész évben működő Nemzetközi Zománccsodaszobrászati Alkotóműhelyben és otthonában alkotott.) Az első években számára is meghatározóak voltak a meghirdetett programok, melyek eleinte még az építészethez kötődtek. Ravasz első zománccsodaszobrászati alkotásai például az 1978-as „utcabútor”-programhoz kapcsolódtak. A *Figura-sorozat* tagjai fából faragott térplasztikák, kapuszerű nyílásokban elhelyezett, bálványyszerűen megfogalmazott, síremlékekre emlékeztető esztergált ember-jelekkel (egyedül, vagy a férfi és nő együtt), melyeket Ravasz igen visszafogott módon, zománccsodaszobrászati applikációkkal ékített. A sorozatot a következő években is folytatta, sőt muráliákat is készített az egyes variánsok alapján (pl. Házasságkötő Terem, Dunaujváros, 1981). Érdekes itt megemlíteni Keserü Katalin művészettörténész nevet nem említő véleményét, melyben egyértelműen negatív színben tünteti fel a „kevert anyagú (fa-rekesz-zománc, fa-zománccsodaszobrászati rézfólia-majo-

lika stb.), a szobrászatot az iparművészettel természetellenesen ötvöző” munkákat a ’79-es szimpózium kapcsán.⁶ 1979-ben a Nemzetközi Gyermekév kínált témát. Gyermekrajzokon alapuló kísérleteit elsősorban a – gyermekkori emlékeken és a kecskeméti alkotótárs, Báron László bábművészetéből is táplálkozó – két évvel későbbi *Bábu-sorozatán* hasznosította, csatlakozva e ponton egy olyan nőművészeti vonalhoz, melyet Anna Margit és Simsay Ildikó neve fémjelez. 1980-ban többek között – a szimpóziumon szintén részt vevő – Kerényi József építész által tett egyik javaslatot (épülethomlokzatokra megkülönböztető jelzéseként elhelyezhető napórák) öntötte formába.

Ravasz Erzsébet 1981-ben még folytatta tovább – a saját szavaival élve – „zománchrátétes fabálványait”⁷, de emellett már a következő évtől kezdve részt vett azokban az alkotótelepen belül működő, önálló fakultatív programokban, melyeket Kátai Mihály a későbbiekben létrehozandó Kecskeméti Műhely egyfajta előkészítéseként hirdetett meg. 1982-ben ilyen volt például a „fekete-”, illetve a „tányér-program” (pl. *Tányér állatmotívumokkal*), melyek jól láthatóan az ún. „kecskeméti zománcceljárás” továbbfejlesztéséhez kapcsolódtak.⁸ Grafikusai múltjához hasonlóan fejleszti magát ekkor technikai téren, s igyekezett szinte minden zománccművészeti eljárást megismerni és elsajátítani. Különös, dokumentációs célú bizonyítékai ennek a fából és zománccból, könyvszerűen megformált két *Tankönyv*e, melyek zománccos lapjain feliratokkal is jelzi (pl. „magyar sodrony”, „vágott rézcsík”, „maratott bizánci”), igaz nem mindig pontosan utalva az egyes szakkifejezésre, hogy éppen milyen technikát, eljárást igyekezett rajtuk kipróbálni. Ez az attitűd már a kezdetektől fogva jellemezte. Egyik legkorábbi példa erre egy 1981-es zománccgrafikáján látható, melynek részeként egy nekünk háttal álló fiatal fiú olvassa – jobb kezét napellenzőként tartva maga elé – a mű írásban rögzített tanulságait: „Próba x 1981 x vizes x betűfekete x alapon x megcsorgatott x titán-fekér x 2 x perc”.

1983-ban kezd el kiemelten foglalkozni fémes zománccokkal acéllemezen, ami telitalálatnak bizonyult. Ez volt az a zománccművészeti eljárás, amellyel a leginkább érvényesíteni tudta grafikusai vénáját, több év-

Ravasz Erzsébet: Ómagyar Mária-siralom I. /

Erzsébet Ravasz: Old Hungarian Lamentations of Mary, I

[1987] vörösréz lemez, aranyozott, maratott beágyazott zománc / copper plate, gilded, etched champlevé enamel [19x15 cm]

tized alatt kifejlődött, s csak rá jellemző bravúros vonalkultúráját. S ami még fontosabb, mindeközben sikerült megteremtenie a zománc és a grafika közösségét, elérni két egymástól élesen elkülönülő műfaj szerves együttműködését. A fémes zománccok haszná-

**Ravasz Erzsébet:
Tankönyv II. (részlet) /
Erzsébet Ravasz:
School Book, II (detail)**

[cca. 1987] vörösréz
lemez, aranyozott,
ezüstözött, maratott
bedágyazott zománc,
a teljes méret:
40x25 cm /
copper plate, gilded,
silvered, etched,
champlevé enamel,
gilded, silvered, etched
champlevé enamel,
full size: 40x25 cm

**Ravasz Erzsébet:
Tankönyv I. (részlet) /
Erzsébet Ravasz: School
Book, I (detail)**

[cca. 1987] vörösréz
lemez, sodronyzománc,
a teljes méret: 40x25
cm / copper plate,
cloisonné enamel, full
size: 40x25 cm

lata esetében kiemelten fontos erény a grafikusai pontosság, s hatásos az ahhoz kapcsolódó aprólékosság. Különösen jól látható ez olyan művein, mint a *Homágium Bugacnak* (1983), vagy az *Ördögsekér* (1985). A szőnyegszerűen mindent elborító vonaltenger jól érvényesíti a zománc műfaji sajátosságai közé sorolható dekorativitást, a fémes zománcok pedig szinte teljesen elfedik a recipiensként használt, feketére le-

Fotó: Kísis Béla

Fotó: Kísis Béla

alapozott acéllemezeket. Természetesen a kísérletezések során hamar rájött a művész, hogy a fémes zománcok esetében a vonalak vastagsága a leginkább döntő és alakítható tényező. Ennek bizonyítéka például a *Dél-sorozat* (1985), melyen a különféle állatok belső tagoló vonalainak rendkívül vékony, szinte karcolásszerű megjelenítése a népvándorlás kori ötvös-művekre emlékeztető, síkba fojtott plaszticitást ered-

ményez. Sőt a pihenő szarvas agancsa (*Dél II.*) esetében olyan hatást kelt, mintha az ezüstösen fénylő zománcanyag leválni igyekezne az őt hordó fekete alapról. A *Rondó virággal* (*Rondó IV.*, 1983) vagy a *Ligetünk* (1983) esetében tartalmi és kompozicionális

Fotó: Kiss Béla

okokból, kis felületen ugyan, de más zománcanyaggal egészíti ki a fémesen csillogó felületet. Az utóbbi közepén megjelenő három idős nőalak még így is alig észrevehető: „*Boszorkányok? A seprű, mindhármójuk jellemzője erre vallana. De a végzet aggnőinek, párkáinak is tekinthetjük őket.*”⁹

Ravasz Erzsébet másik védjegyévé vált eljárása a maratott vörösréz recipiens alkalmazása volt. Itt kétfelé indult el 1986 táján. A kevésbé ismert, ritkábban alkalmazott változat legsikerültebb darabjai az *Eleink I–II.* (1986). E művein az alkotó nemcsak a történelmünket idéző motívumokat, hanem a vörösréz lemez síkban maradt felületét is transzparens ékszerzománcal fedte le, olyan hatást keltve, mintha az alkotást színes üvegablakon keresztül látnánk. Jóval több alkotás készült, köztük számos sorozat, az eljárás kiérleltebb, kidolgozottabb és – nyugodtan mondhatjuk – biztonságosabban alkalmazható változatának segítségével. 1987-ben rögtön egy a magyar zománcművészet szempontjából is főműnek minősülő alkotással, az *Ómagyar Mária-siralom* két változatával demonstrálja a beágyazott zománc jelenkori alkalmazását. Kivételes pillanat (erre a leginkább Kátai és Turi Endre életművében találhatunk még példát), amikor a műfaj hagyományos, iparművészeti eredete és a kortárs magyar zománcművészet képzőművészeti, tartalmi irányultsága képes új minőséget létrehozóan egyesülni. A téma régóta foglalkoztatta, lelkileg is az egyik fő kapaszkodója volt, a leginkább ahhoz hasonlóan, ahogy a búcsújáró asszonyok fordultak földi fájdalmaikat elpanaszolva az egy-egy kegyszobor, illetve kegykép által láthatóvá tett égi szereplőhöz. Testvére, Ravasz Mária visszaemlékezései talán segíthetnek némileg közelebb hozni a művész lelki és motivációs hátterét: „*Erzsike sokat olvasott, elmélyülve. [...] Kedvenc és állandó olvasmánya volt az Ómagyar Mária-siralom. Sokszor idézett gyönyörű részleteiből. [...] Erzsike bár sokszor határozottnak, keménynek tűnt, nagyon sérülékeny volt. Vártá, és szinte itta a jó szót. Azt hiszem, ebből volt kevés, ami a tragédiához vezetett. Az utolsó évben többször elmentem hozzá... Hosszú ideig néztünk egy szenvedő-Krisztus-felületet. – Ugye, milyen gyönyörű – mondta ő.*”¹⁰

Az itt alkalmazott jelbeszéd, mely kicsiny foltok-

**Ravasz Erzsébet:
Bábu II. /
Erzsébet Ravasz:
Puppet, II**
[1981] zománcozott
vörösréz lemez /
enamelled copper plate
[20x10 cm]

Fotó: Kiss Béla

**Ravasz Erzsébet: Kapu /
Erzsébet Ravasz: Gate**
[1980]

fa, zománcozott
vörösréz applikációk /
wood, enamelled
copper appliques
[40,3x31,3 cm]

ként megjelenő házak, fák, állatok, állandó kísérőív váltak más, hasonló technikával készült művein is, az *Ómagyar Mária-siralom* esetében a középkori kódexek dedikációs lapjairól ered. Jelentésük, mint például a ház egyenlő egy faluval, egy fa az erdővel, egy fűcsomó a réttel, Ravasz esetében a világ egészére vonatkozó jelzésként értelmezhető. A nyolcvanas évek utolsó harmadában készült rondó formájú sorozatain (pl. *Emlék Bugacról*, *Rondó madárral*) részben gyermekkori

élményeire támaszkodott, ami ekkor összekapcsolódott az egyes élőlények, s élőhelyek pusztulása iránt érzett aggódásával is. De természetesen Ravasz Erzsébet nem lett volna az egyik legjelentősebb zománcművésznőnk, ha nem érzett volna rá egy lepkeszárny (*Rondó lepkével II.*), vagy éppen egy gyík (*Emlék Bugacról I.*) láttán a kecskeméti zománcanyagok, így mindenekelőtt a transzparens, illetve a félopak ékszerzománcok alkalmazásának különleges, más műfajok számára utolérhetetlen lehetőségeire.

IFJ. GYERGYÁDESZ LÁSZLÓ
művészettörténész

Jegyzetek

1. Lásd róla pl.: ifj. Gyergyádesz László: „...a teremtés folyamatának újra átélése”. Vázlat a kortárs magyar zománcművészet elmúlt négy évtizedéről. In: *Tűzzománcművészek Magyar Társasága – Hungarian Society of Enamel Artists. 1997–2007.* Szerk. ifj. Gyergyádesz László. Kecskemét, 2007. 5–8.
2. 1983 őszén rendeztek egy kiállítást az orosházi művelődési központban, ahol a legendássá vált szakkörre emlékeztek a művészé vált öt tanítvány (*Ravasz Erzsébet, Fülöp Erzsébet, Gyuró István, Paál István, Rajki László*) és Kerti Károly alkotásaival. Lásd róla pl.: Sass Ervin: A Mester és öt tanítványa. Kiállítás Orosházán, a művelődési központban. *Békés Megyei Népiújság*, 1983. október 2.
3. Maga az alkotó többnyire e három művészt adta meg mestereként, ennek ellenére pl. Sümei György Kmetty Jánost és Rozanits Tibort is ide sorolja. Sümei György: Ravasz Erzsébet másfél évtizede. *Művészet*, 1982. május.
4. Lásd róla pl.: ifj. Gyergyádesz László: A kortárs magyar zománcművészet kezdetei, különös tekintettel a Nemzetközi Zománcművészeti Alkotótelep előzményeire Kecskeméten az 1960–1970-es években. In: *Múzeumi kutatások Bács-Kiskun Megyében 1998.* Szerk. Romsics Imre és Wicker Erika. Kalocsa, 1999. 221–223.
5. Pap Gábor: Rondó virággal. Emlékezés Ravasz Erzsébetre. In: *Ravasz Erzsébet.* Szerk. Pálfalvi János. Dunaújváros, 2001. 69.
6. Keserü Katalin: Az V. Nemzetközi Zománcművészeti Alkotótelep zsűrijében. In: *Zománcművészeti Alkotótelep, Kecskemét, 1979. július 3–augusztus 12.* Szerk. Sümei György. Katona József Megyei Múzeum, Kecskemét, 1980. 53.
7. Á. Szabó János: A népművészet szellemében. Tűzzománc-telep Kecskeméten. *Fejér Megyei Hírlap*, 1981. augusztus 14.
8. Lásd róla pl.: ifj. Gyergyádesz László: Kortárs magyar zománcművészet. Kecskeméti Képtár (Cifrapalota), 1998. március 21–április 26. *Magyar Iparművészet*, 1998/2. 8.
9. Pap Gábor: *Ravasz Erzsébet zománcképeiről – két tételben.* In: *Ravasz Erzsébet.* I. m. 6.
10. *Ravasz Erzsébet.* I. m. 71–72.

Múlt századi játékok Karlócai Mariann gyűjteményéből

Érdekes, hogy már egy-két generáció távlatából nosztalgiával csodálkozunk rá gyermekkorunk játékaikra. Ilyen csodálkozásoknak lehettünk tanúi a Karlócai Mariann játékaiból rendezett kiállításon, amely a Kiss Áron Magyar Játék Társaság Orlay utcai helyiségében 2013. november 30-tól 2014. április végéig volt látogatható. A változatos, több játéktípust bemutató kiállítást bensőségessé és élményszerűvé tette, hogy a látogatókat a gyűjtő fogadta, aki minden, a gyűjtéssel vagy az egyes játékok történetével kapcsolatos kérdésre közvetlen választ adott.

A háború után Budapesten Karlócai Mariann nyitotta az első magánóvodát, és barátságos otthonában több mint negyven éven át fogadta a gyerekeket. Az óvodai – nem énekes – játékok játszásával történő kísérletezése után rendszerbe foglalta a szabályokhoz kötött csoportos játékokat és megjelentette *Óvodai játéköskönyvét* (1951). Munkája a japánok érdeklődését is felkeltette, és kiadták japán nyelven is. Ezt követte a *Kisgyermekek játéköskönyve* (1976), majd a *Komám-asszony, hol az olló?* – *Kisgyermekek játéköskönyve* (1987), amely mára öt kiadást ért meg. Munkái beépültek az óvodai és iskolai foglalkoztatásba.

Papírszínház – Mesepanoráma / Paper theatre – Tale Panorama

Németország, 20.
század első harmada,
fa, papír, doboz:
10,5x33x40 cm /
Germany, first third
of the 20th c., wood,
paper, box:
10,5x33x40 cm

Fotó: Szalattay Judit

Fotó: Szalattay Judit

Gyerekfoglalkozásain bevezette a figyelmet és ügyességet fejlesztő papírhajtogatást. Hogy módszerét másoknak is átadja, megírta az első magyar origami-könyvet *Papírmunkák, hajtogatások* címmel (1964). E témában készült újabb könyve a *Hajtogatási egyszerű – Origami az alaptól kezdve* (2008). Megbecsült tagja a Magyar Origami Társaságnak, ahol tevékenységéért 2011-ben Arany Tulipán díjjal tüntették ki.

Alapító és – éveken keresztül – vezetője tagja volt az 1987-ben alakult Kiss Áron Magyar Játék Társaságnak, amely sokszínű tevékenységét méltatva Kiss Áron-díjjal jutalmazta. 2013-ban állami elismerésben részesült, megkapta a Magyar Arany Érdemkereszt kitüntetését.

Néger babák széken / Black dolls on chairs

Babák: Anglia, 1940-
es évek első fele, textil,
magasság egyenként:
40 cm. Székek:
Magyarország, 20.
század első fele, festett
pubafa / Dolls:
England, first half of
the 1940s, textile,
height: 40 cm each.
Chairs: Hungary, first
half of the 20th c.,
painted softwood
[35x18x15 cm]

**Fababák és ringlispil /
Wooden dolls and
carousel**

Fababák: Ausztria (Grödeni-völgy), 20. század első harmada, pufafa, magasság: 2,5–29 cm. Ringlispil: Németország (Erc-hegység), 20. század közepe, pufafa, magasság: 16 cm, alap: 9,5x9,5 cm / Wooden dolls: Austria (Grödnertal, now Südtirol, Italy), first third of the 20th c., soft wood, height: 2,5–29 cm. Carousel: Germany (Erc-gebirge), mid-20th c., softwood, height: 16 cm, base: 9,5x9,5 cm

Fotó: Szalatnyay Judit

riann is részt vett. Bár óvónóként mindennapi kapcsolata volt a játékszerekkel, de ez a kiállítás új szemlélettel ajándékozta meg, és ekkor kezdte el gyűjteni a gyermekjátékokat.

Mikor széles ismeretségi körében megtudták szándékát, féltve őrizték és kevésbé régi játékokkal ajándékozták meg, de maga is utánajárt, felkutatva a lehetőségeket, hirdetett, és vásárolt játékokat. Egyik dél-tiroli útja alkalmával talált rá az utolsó grödeni fababákra, amik egy kiállítási vitrinben a német háziipari fajtékokkal együtt, a sonnebergi hintalovas, az erc-hegységi diótörő, bányász- és ringlispil-figurák, a 19. századtól profilírozott, esztergált korongból szeletelt, utánfaragott állatfigurák társaságában voltak láthatók. Másfél évszázadon keresztül ilyen állatfigurák népesítették be Noé bárkáját, amely bibliai kötődése miatt egyes protestáns vidékeken a vásárnapok kedvelt és engedélyezett játéka volt.

Nézzük tovább a kiállítás játékeit. A kiállítás plakátján szereplő porcelánfejű doboló bohóc a mechanikus kerékmeghajtású játékok kedves figurája. A babák közül a német Margarete Steiff álmodozó tekintetű, nagyméretű bohócbabája és az 1919-től Torinóban készült szintén file Lenci kislánybabák, az 1920-as, '30-as évek kedvelt, de drága művészbabái voltak láthatók.

Fotó: Szalatnyay Judit

**Kanadai ötös ikrek
kosárban / Canadian
quintuplets in a basket**
*1940-es évek első fele,
babák: porcelán,
üveg, mober, textil,
magasság egyenként:
20 cm; kosár: vessző,
fa, magasság: 28 cm,
szélesség: 37 cm /
first half of the 1940s,
dolls: porcelain, glass,
mohair, textile,
height: 20 cm each;
basket: wattle, wood,
height: 28 cm,
width: 37 cm*

Karlócai Mariann játékos kedvű, gyermekszerető, emellett természetkedvelő, igazolt turista. Három fia, tizenöt unokája van és eddig 17 dédunokával büszkélkedhet. Egyik kirándulása alkalmával az edinburgh-i Museum of Childhood kiállítását látva gondolt arra, hogy gyermekkorának játékeit is össze kellene gyűjteni és kiállításon bemutatni, mert ezzel itthon is sok embernek lehetne régi emlékeket felidézve örömet szerezni. Első kiállítását kölcsönzött játékokból Budapesten, a II. kerületi Kapás utcai úttörőházban rendezte. Szándékában volt egy országos játékgyűjtő felhívást közzétenni, de ehhez akkor nem kapott támogatást.

1969 végén *Gyermeki játékok* címmel nagy gyermekjáték-történeti kiállítás nyílt a Magyar Nemzeti Múzeumban, ami a neves játékgyűjtő, művelődéstörténész Moskovszky Éva koncepciójára épült. A kiállítás rendezése és a vezető megírása többek munkája volt, és ebben meghívott szakértőként Karlócai Ma-

sokszor csak a babaszobák őrzik. Talán ez a szoba is hírmondója lesz az egykori fekete alapú, piros, zöld virágos, festett bútoros, vetett ágyas, ládafiás széki szobának. Kiállítva a méretek miatt csak a tálás és egy kelengyeláda volt.

A látogatók közül többen a konyhafelszerelések vitrine előtt időztek a legtovább, felfedezve, hogy gyerekkorukban nekik is volt kis tűzhelyük, vasalójuk, mérlegük, hasonló zománc-, és cserépedénykéjük, összegyűjtött filléreiknek perselyük. Többek között Liebner bácsi reklámperselye az 1930-as évekből is ki volt állítva a fémjátékok között. A gyűjtő mint érdekességet mutatta azt a kis, fehér mázas, apró mintás fémedénykét, amelyet a háború előtt Weiss Manfréd ajándékozott munkásai gyerekeinek karácsonykor. A tűzdarabos készletből, ami öt fazékból és öt lábospól állt, csak két darabot kapott meg, a tulajdonos akkor még ragaszkodott az emlékehez.

Az 1930-as évek szenzációs eseménye, a kanadai ötös ikrek kosárkában ülő babaváltozatát Liebner bácsi játékboltja (Budapest V. kerület, Szent István tér 4.) is árusította. A kisméretű, 10-15 centiméteres csinos porcelánbabák korabeli anyagból és az 1900-as évek divatja szerint, új, kézzel varrott öltözékükben egy háromoldalú, az 1900-as évek stílusában berendezett babaszobában foglaltak helyet. A fa karosszékben ülő két néger baba egykor Györgyi Erzsébet – a Kiss Áron Magyar Játék Társaság elnöke – gyerekkori játékka volt. Tőle tudjuk, hogy egyik nagybátyja, a Ganzgyár közigazdája szállította Argentínába a gyár vagonjait, ahonnan a második világháború előtti utolsó hajóval érkezett haza. Ekkor hozta ajándékba az akkor még ritka néger babákat.

Nagyobb méretű Thonet garnitúra kanapéján foglaltak helyet a 20. század elején divatba jött és azóta is közkedvelt plüss játék mackók. A gyűjtő kedvelt játéka a fém bababútorok, a fehérre festett hálós gyermekágy, a mosdóállvány és az átalakítható gyermeketetőszék Németországból kerültek a magyarországi játékboltokba. A drótból hajlított és font kecses bababútorok a felvidéki drótostótok keze munkája. Bababútorainak kiemelkedő darabja az intarziás íróasztal, valószínűleg mestermunka, amely később épp mérete miatt került a játékok közé. Rajta íróeszközök, gyertyatartó és virágváza állt. Néhány évvel ezelőtt egy széki aszszony két széki tisztaszobát készített teljes berendezéssel, az egyiket saját gyerekeinek, a másikat eladásra.

Az elmúlt idők otthonainak hiteles berendezését

Laterna Magica, vetítő / 'Laterna Magica', projector

20. század eleje, fém, fa, papír; elektromosságra átszerelve / early 20th c., metal, wood, paper, fitted for electricity [35x14,5x22 cm]

Anker hídépítőszekrény és Tempó faépítő-szekrény / 'Anker' bridge building set and 'Tempó' wooden building set

Hídépítőszekrény: Ausztria, 20. század első harmada, fa, papír, kő, fém, doboz:

4,5x24x17,5 cm. Faépítő-szekrény: 20. század első fele, fa, papír, doboz:

2,3x35,5x25,5 cm / Bridge building set: Austria, first third of the 20th c., wood, paper, stone, metal, box: 4,5x24x17,5 cm. Wooden building set: first half of the 20th c., wood, paper, box: 2,3x35,5x25,5 cm

**Babakonyha /
Dolls' house kitchen**

*Kredenc: Magyar-
ország (?), 1930-as
évek, festett fa
(31x20x10 cm).*

*Tűzhely edényekkel:
1920-as, 1930-as
évek, vas, réz
(28x20,5x26,5 cm).*

*Lábasok: fém
(9 x Ø 7,5 cm).*

*Kétkarú mérleg:
fémlemez, réz
(9x9x20 cm).*

*Konyhai felszerelések,
vasalók: 20. század
első fele, fém,
magasság: 3–19 cm /*

*Cupboard: Hungary
(?), 1930s, painted
wood (31x20x10 cm).*

*Range with dishes:
1920s, 1930s,
iron, copper (28x20,5
x26,5 cm). Pots: metal
(9 x Ø 7,5 cm).*

*Pendulum balance
scale: metal plate,
copper (9x9x20 cm).*

*Kitchen utensils, irons:
first half of the 20th c.,
metal, height:
3–19 cm*

Fotó: Szalattay Judit

A kiállítás középpontjában egy 20. század elejéről való papírszínház, a *Mesepanoráma* állt. A színház előoldala kétfelé nyitható, két belső oldala a páholyban ülő publikumot mutatja, a felhúzható függöny mögött a háttérben Grimm-mesék – *Piroska és a farkas*, *Hammupipóke*, *Hófehérke* stb. – színes jelenetei láthatók. A színpadképek hét méter hosszúak, kétszer két henger elforgatásával követik egymást. Az egyik henger forgatásakor a zene is megszólal. A történet előadásához eredetileg szöveggönyv is tartozott.

A társasjátékok gazdag gyűjteményéből két térkép-táblás, földrajzi és két gazdasági szemléletű játék volt kiállítva. Ezek a *Röptében a világ körül* húsz különféle képes kártyával játszható oktatójáték és a *Tied az egész*

világ földrajzi lottójáték. A két gazdasági játék az 1930-as években megjelent amerikai *Monopoly* magyar változata, a *Capital*, és az 1960-as években a *Capital* szocialista változata, a *Gazdálkodj okosan!*. Saját korszakának mindkettő emblemikus társasjáték volt.

Az optikai játékokat egy, az 1890-es évekből származó, faszekrényes, fémtetejű laterna magica képviselte. Friedrich Fröbel a 19. század első felének nagy, német pedagógusa foglalkoztatta először építőjátékkal a gyerekeket. Faépítőit egyszerű elemekből – kocka, tégl, henger, golyó – állította össze. A fröbeli elgondolást követve divatosak lettek az építőjátékok. Az 1878-tól gyártott kőépítőket 1895-től „Anker” jelzéssel forgalmazták. A sok díjjal kitüntetett, egymásra

Nagy-Britanniában. A német Märklin cég csavarokkal összeszerelhető fémépítője és a bécsi Johann Korbuly-cég *Matador* faépítője szintén az igen kedvelt konstrukciós játékok közé tartozott.

Mióta Karlócai Mariann gyűjteményébe került a „7 Rab fivér pálcikás építőjátéka, Dunakeszi Magyar Szabadalom Törv. Védve” felirattal, kutatta, ki lehet ennek a hazai játéknak az előállítója. Az egyik Rab fivérrel való találkozása alkalmával megtudta, hogy édesapjuk egy amerikai előkép alapján szabadalmaztatta, és 1948-tól 1953-ig a nehéz körülmények között élő családban a hét fiú közreműködésével készült ez az átfűrt hengeres elemekből és pálcikákból álló konstrukciós játék. Az ügyességi játékokat a kínai eredetű, papálcikás marokkó és a színes, üveggolyós mintakirakó, míg a logikai játékokat a hét kő síkidomból kirakható tangram több változata képviselte.

épülő sorozatból egy alap- és egy hídépítő változat volt látható, a hozzá tartozó, mérnöki pontossággal megrajzolt munkafüzettel. A *Meccano*, a legkorábbi fém konstrukciós játék 1901-ben nyert szabadalmat

Kocsi és állatfigurák / Cart and animal figures

Kocsi: 20. század első fele, fa, magasság:

14 cm, hossz: 44 cm.

Majom: Németország, 20. század első harmada, textil, magasság: 45 cm.

Ló és bárányok:

Németország, 20.

század első harmada,

fa, textil, bőr, haj,

üveg, fém, magasság

egyenként: 21 cm /

Cart: first half of the

20th c., wood, height:

14 cm, length: 44 cm.

Monkey: Germany,

first third of the

20th c., textile, height:

45 cm. *Horse and*

sheep: Germany, first

third of the 20th c.,

wood, textile, leather,

hair, glass, metal,

height: 21 cm each

Röptében a világ körül, társasjáték /

'Flying Around the
World', board game

1920 körül, papír, fa /
c. 1920, paper, wood

[4x39,5x34 cm]

Ügyességi és logikai játékok / Skill and logical games

A kis gipsz-szobrász, gipszöntő játék: 1920-as évek, fa, papír (5x28x23 cm). 7 fivér építőjátéka, pálcikás faépítő: 20. század közepe, fa, papír; doboz: 23 x Ø 8 cm.

Gyöngykirakó: 1930-as évek, papír; fa, üveg, doboz: 2x22x22 cm.

Solitario: India, 20. század közepe, fatábla, kőgolyók, tábla: 3 x Ø 20 cm.

Cobold kőkirakó: 20. század első fele, doboz: 9x9 cm / 'The Small Plaster Sculptor', plaster casting toy: 1920s, wood, paper (5x28x23 cm). '7 Brothers' Building Toy', wooden stick building set: mid-20th c., wood, paper, box: 23 x Ø 8 cm. Beads puzzle: 1930s, paper, wood, glass, box: 2x22x22 cm. 'Solitario': India, mid-20th c., wooden plate, stone balls, plate: 3 x Ø 20 cm. 'Cobold' stone puzzle: first half of the 20th c., box: 9x9 cm

Az ötezer tételből álló gyűjtemény – amelyből most a különböző játéktípusokat felvonultató válogatás volt látható – nagy vonalakban a 20. század első felének polgári játékeit mutatta be. Az elmúlt években több önálló kiállítása is volt például az Óbudai Helytörténeti Múzeumban, a Millenáris Fogadótermében és az Iparművészeti Múzeum rendelkezésére bocsátott egy vitrint *A hónap műtárgya* sorozatban.

Az évek során a gyűjtő számtalan színvonalas kiállításhoz kölcsönzött anyagot. Vágya az, hogy ne csak

vidéken, hanem Budapesten is legyen játékmúzeum, ahol gyűjteményének művészien tervezett és mesterialan kivitelezett darabjai a budapestiek örömeire közcincssé válhassanak.

HAIDER EDIT
művészettörténész

(Nagyszüleink játécai – ma is szívesen játszunk velük! Múlt századi játékok Karlócai Mariann gyűjteményéből. Kiss Aron Magyar Játék Társaság Orlay utcai klubhelyisége, 2013. november 30. – 2014. április 30.)

Fotó: Szalatnay Judit

Búcsú Pogány Gáborné László Emőke (1939–2014) művészettörténésztől

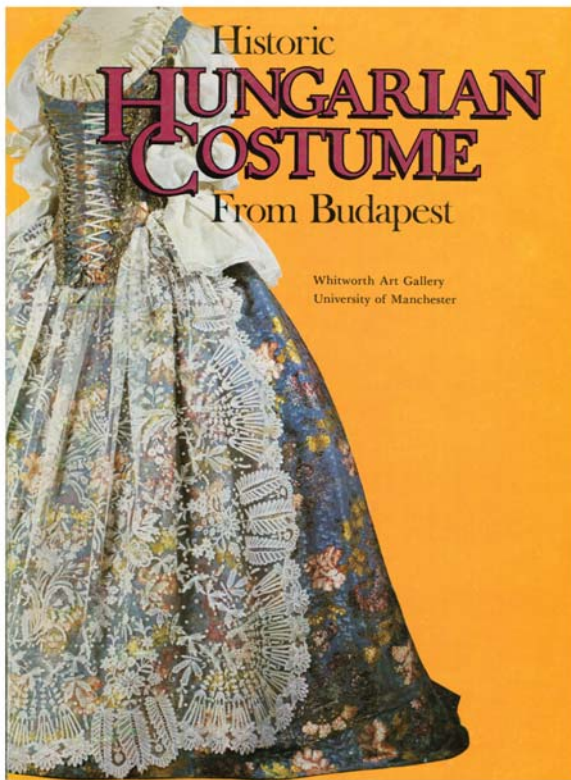
■ Tudunk betegségéről, mégis váratlanul ért a hír. Bízunk felgyógyulásában, és azt reméltük, hogy lesz még közös munkánk. A veszteség pótolhatatlan, a tervek örökre tervek maradnak...

Búcsúzunk László Emőke művészettörténésztől, az Iparművészeti Múzeum Textilgyűjteményének nyugalmazott vezetőjétől, a nagyszerű muzeológustól és a rendkívüli embertől.

László Emőke a Textilgyűjtemény munkatársaként, majd vezetőjeként számos hazai és külföldi kiállítást rendezett, könyveket, tanulmányokat, kiállítási katalógusokat írt, előadásokat tartott, és tanított. Hivatását megalapozott szakmai tudással, precizitással, a

műtárgyak és a szakma iránti tisztelettel végezte. Szép magyar nyelven megfogalmazott, logikusan felépített, közérthető írásai és előadásai kollégái és tanítványai számára ma is mintául szolgálnak. Biztos tudása bölcs higgadsággal, végtelen szerénységgel és anyagi természettel párosult. Egyéni érvényesülésre nem törekedett, helyette az ifjabb generációt bátorította. Oly módon segítette szakmai előmenetelüket, hogy lehetőséget biztosított számukra kiállítások rendezésére, vagy bevonta őket a nagy, átfogó kiállítási, kutatási programokba. Nem csoda, ha a köztiszteletnek és közszeretetnek örvendő kolléga irányításával sokan szerettek volna dolgozni, bár ez csak keveseknek adhatta meg. Szerencsések vagyunk, akik mellette „nőhettünk fel” és állandó jelenlétével kísérve szerezhettünk szakmai tapasztalatot.

László Emőke több mint négy évtizedes muzeológusi életútját felidézve eszmélünk csak rá, hogy munkássága az akkori, korlátozott lehetőségek ellenére is milyen sokoldalúan gazdag. Érdeklődése szinte az európai textiltörténet teljes palettáját felölelte. Az 1970-es évek közepétől kezdte a szövött falikárpitok történetét kutatni, majd a témában elért eredményeit a Corvina Kiadó gondozásában 1980-ban megjelent *Flamand és francia kárpitok Magyarországon* című munkájában foglalta össze. A kárpitok mellett behatóan foglalkozott az Iparművészeti Múzeum világi és egyházi viseleteket, európai selyemszöveteket és hímzéseket, csipke- és recemunkákat tartalmazó gyűjteményének történetével. Tudása az általa rendezett tárlatok, illetve tanulmányai és cikkei révén vált közkincsé. Első nagy, nemzetközi szakmai sikerét a Manchesterben megrendezett *Régi magyar viseletek (Historic Hungarian Costume from Budapest)* kiállításával 1979-ben érte el. Az Iparművészeti Múzeum textilgyűjteményének feldolgozásával egy időben a kortárs textilművészet fejlődését is figyelemmel kísérte és aktívan vett részt az ifjú textilművész-generáció oktatásában. A hetvenes években majd egy évtizeden át

Fotó: Kolozs Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

tartott textiltörténeti órákat a Magyar Iparművészeti Főiskolán (ma Moholy-Nagy Művészeti Egyetem), de számos tanulmánya és összefoglaló textiltörténeti munkája, köztük az 1983-ban megjelent *Régiségek könyve* szövött textilekről, hímzésekről és képes kárpitokról írt fejezetei, valamint Radvánszky Béla *Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században* című művének reprint kiadásához írt tanulmánya (1986) még ma is kötelező tananyag.

1996-ban az Iparművészeti Múzeum nemzetközi viszonylatban is kiemelkedő szecessziós gyűjteményét felvonultató *Szecesszió – a 20. század hajnala* stílustörténeti kiállítás főrendezője, s még ugyanabban az évben, az addigi, három évtizedes munkájának elismeréseként a Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztjével tüntették ki. Ez alkalmából Lovag Zsuzsa régész-muzeológus, az Iparművészeti Múzeum akkori főigazgatója e folyóirat hasábjain méltatta az ünnepet (MI/1997/2, 33.).

László Emőke ezer szállal kötődött Erdélyhez. A családi gyökereken túl – édesapja, László Gyula (1910–1998) magyar régész-történész, képzőművész, egyetemi tanár a Brassó megyei Kőhalmon született – az Iparművészeti Múzeum gyűjteményének jelentős erdélyi emlékanyaga is arra készítette, hogy nagy érdeklődéssel kutassa a fejedelemség kori Erdély textilművészetét. Munkájának gyümölcse, az Iparművészeti Múzeum 16–17. századi úrihímzés-gyűjteményét bemutató *Magyar reneszánsz és barokk hímzések* című szakkatalógusa, a múzeum nagy sikerű, „*Hímzték egykoron, selyemmel, arannyal*” című kiállításának kiadványaként 2001-ben készült el.

1998-ban, nyugdíjba vonulásával pótolhatatlan őrnt hagyott maga után. Bár tudományos pályafutása nem zárult le – utolsó munkája, az Esterházy-kincstár textiliáit feldolgozó szakkatalógus *A 16–17. századi magyar főúri otthonok és lófelszerelések textildíszei* fejezete

Párnahaj (részlet) / Pillowcase (detail)

Erdély, 17. század második fele, lenvászon, selyemfonal, fémfonalas hímzés, török lapos öltés (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / Transylvania, second half of the 17th c., linen, silk yarn, metal thread embroidery, Turkish satin stitch (Museum of Applied Arts, Budapest)

Magyar reneszánsz és barokk hímzések

VÁSZONALAPÚ ÚRIHÍMZÉSEK

Az Iparművészeti Múzeum gyűjteményei II.

2010-ben jelent meg, biztonságot adó, nyugodt lényének hiányát nehezen tudtuk elfogadni. Bízunk a folytatásban, reméltük, hogy eljön az idő, mikor újra együtt dolgozhat a csapat. Betegsége azonban közbeszólt...

S ma, amikor az élet oly mértékben felgyorsult, hogy az egykor hosszú évek kutatómunkájaként kiérlelt és megszületett tudományos eredmények egy gombnyomással letölthetők, sőt újabb adatokkal egészíthetők ki, s amikor egy tudományos életből csak az marad meg, ami nyomtatásban megjelent, mi, akik az adatok mögött az embert is ismertük, László Emőke emlékét úgy ápolhatjuk a legméltóbb módon, ha az általa megteremtett, békés légkörben folyó, példamutató munkavégzés hagyományát továbbörökítjük.

PÁSZTOR EMESE
művészettörténész, az Iparművészeti Múzeum
Textil- és viseletgyűjteményének vezetője

■ **Ethno-trezor** – Válogatott kincsek Déri György népművészeti gyűjteményéből. Kétezer tárgyból álló gyűjteményét 1939-ben a városnak ajándékozta Déri György. Ebből az anyagból különleges vizuális élményt nyújtó kiállítást rendezett Kiss Beatrix, a debreceni Csokonai Nemzeti Színház látványtervezője. Meghökkenítő installációkba helyezte el az 1700 és 1930 közötti viseleteket, használati és emléktárgyakat. Falon táncoló bútorok, mennyezetről lelógó, átlátszó gömbökben pompázó matyó, kalotaszegi, sárközi és kalocsai viseletek teszik látványossá a kiállítást. A bemutatott tárgyakról a tudnivalókat QR-kód segítségével lehet követni, s akinek nincs okostelefonja, a kódok leolvasásához táblagépet kölcsönözhet a múzeumtól. A tárlat 2014. augusztus 20-ig tekinthető meg. (Déri Múzeum, Debrecen, Déri tér 1.)

■ **Miniversum Budapest.** – 300 négyzetméteres minivilág kapui nyíltak meg 2014. május 16-án a Krausz-palotában. (Bp. VI., Andrassy út 12.) Kocsis Attila ötletgazda irányításával harminc ember 2013 augusztusában kezdte építeni a százszoros kicsinyítésű minivilágot. Magyarország, Ausztria és Németország legjellemzőbb tájain 14 település, 600 épület, 1000 személyautó, 5000 miniatűr figura, 5000 fa, 1200 méter sínen folyamatos mozgásban lévő 100 vasúti szerelvény látható. A négy termen át vezet az utazás a budapesti Nyugati pályaudvarról indul, és a németországi Leuchtenburg városában ér véget. A kezelőpanelek segítségével a látogatók irányíthatják az adott város életét, zöld gombbal elindíthatóak a járókelők, kékre enni kezdenek a legelő állatok, sárgával a fényeket, pirossal a hangokat lehet szabályozni.

■ **Tér mint tér / Space as Space.** A konstruktív geometrikus művészet képviselői által 2006-ban alakult Nyílt Struktúrák Művészeti Egyesület – Open Structures Art Society (OSAS) – rendezésében 21 európai alkotó munkáit mutatják be a Vasarely Múzeumban. (Bp. III., Szentlélek tér 6.) A 2014. május 14-én nyílt tárlat szeptember 18-ig tekinthető meg.

■ **Szeretet és béke / Love and Peace.** – A 2014. augusztus 21. és 25. között zajló 15. *Hirosimai Nemzetközi Animációs Filmfesztiválnak* Magyarország lesz a díszvendége. A hazai művészek három versenyfilmmel, több mint 250 alkotás közel 1600 percnyi műsoridejével lesznek jelen a nemzetközi találkozón. A fesztivál új alkotások szemléje és versengés is egyben. 74 országból 2217 alkotás érkezett a szervezőkhöz, közü-

lük 20 ország 59 alkotását választották ki a zsűri tagjai, akiket nem lehet elfogultsággal vádolni, hiszen a 289 japán pályázatból egyet se válogattak be a verseny résztvevői közé. Mindhárom magyar versenyfilm a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem animáció tanszékén készült diplomamunka: Bucsi Réka *Symphony No. 42*, Ruska László és Ringeisen Dávid *Papírvilág*, valamint Gelley Bálint *Otthon* című alkotása.

■ **Imago** témával írták ki az 5. *Textilművészeti Triennálét* a szervezők. A 2015-ben, június közepétől október végéig látogatható kiállításra 2014. december 5-ig várják a 2012 és 2015 között született műveket fal- és tértextil, textildesign, miniatúrtextil, zászló, valamint szalag kategóriában a következő címre: Szombathelyi Képtár Textilgyűjtemény, 9700 Szombathely, Rákóczi u. 12.

■ **I. Építészeti Nemzeti Szalon** – 100% kreativitás. A Magyar Művészeti Akadémia kezdeményezésére és támogatásával jelentős kortárs építészeti összefoglaló kiállítás nyílt a Műcsarnokban. (Bp. XIV., Dózsa György út 37.) A tárlaton több mint 200 épületet, napjaink és a közelmúlt izgalmas magyar építészetét mutatják be a tervezők, makettek, óriásnyomatok, filmek, tervek és dokumentációk segítségével. A kiállítás 2014. szeptember 7-ig látogatható.

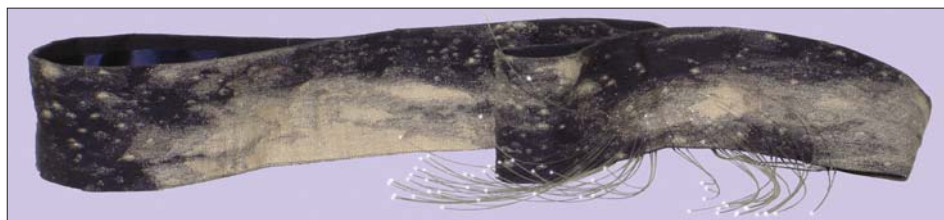
■ **Tűzcsapból ivócsap.** – Kihirdették a Design Terminal *Smart City Lab Budapest* pályázatának eseményét. A kiírók célja olyan ötletek támogatása és megvalósítása volt, amelyek a városfejlesztés és a technológia kapcsolatának újragondolására adnak lehetőséget. A felhívásra közel 30 pályamű érkezett, a bírálat során fontos szempont volt a hasznosság és a fejleszthetőség. Három ötletet díjaztak fejenként 1,9 millió forint-

tal, ebből gazdálkodva kell megvalósítani ötletüket a nyerteseknek. Közlekedés kategóriában a *Karma*-csapat gyors, digitalizált városi stoppoló-rendszere; városi zöld kategóriában a *Budapest dialog* csapata nyert web- és mobilalkalmazásukkal, melynek segítségével a városlakók közvetlenül bevonhatók a városi zöldterületek fejlesztésébe; víz kategóriában pedig budapesti egyetemisták találmánya lett a győztes, szerkezetük segítségével tűzcsapból is lehet inni. Nyereményükből 14 tűzcsapra tudják felszerelni az ivőfejet Budapesten.

■ **Emlék és álom** címmel hirdették meg a 6. *Pekingi Nemzetközi Művészeti Biennálét*. A 2015 őszen nyíló, 600 alkotást bemutató tárlatra várják a pályázó művészek jelentkezését. A regisztrációs adatlap letölthető a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete (MAOE) honlapjáról.

■ **Szilágyi Júlia** textilművész munkáiból látható kiállítás a Palmetta Design és Textilművészeti Galériában 2014. július 4. és augusztus 12. között. (Bp. XI., Bartók Béla út 30.)

■ **Nemzetközi Ingatlanfejlesztési Nívódíjat** nyert három magyar épület. Luxemburgban adták át a Nemzetközi Ingatlanszövetség (FIABCI) 2014-es Prix d'Excellence díjait. Örökségvédelem, műemléki felújítás kategóriában a világ legjobbja lett a Gödöllői Királyi Kastély, irodaház kategóriában pedig a budapesti Green House irodaház.

Fotó: Hegyi Ibolya

Resort kategóriában második díjat nyert a Makói Gyógyfürdő, Élmenyfürdő, a Hagymatikum. Magyarország 1998 óta vesz részt ezen a versenyen, eddig 14 kategóriagyőzelmet és 16 második helyezést értek el a hazai ingatlanberuházások.

■ **Gerillakötők.** Tavaly a 49-es villamost, idén a budapesti Gyermevasút egyik szerelvényét díszítették fel a közös kötés világnapja alkalmából a Kézimunkások Szakszervezete kötőklubjának tagjai. Horgolt, kötött támlaborítások, kedves, vidám figurák, színpompás virágok, pomponok borítják be a szerelvényt, még a vaskorlátok is tarka „harisnyába” öltöztek az utazóközönség meglepetésére és örömére. A street art legújabb formájának látszatra könnyed, mókás produkciója mögött komoly tervező- és kivitelező munka húzódik meg.

■ **Átjárók / Wormholes.** – Hegyi Ibolya textilművész klasszikus franciakárpit-technikával készült munkája is látható az *Asia – Europe 2* című kiállításon Angers-ben a Jean Lurçat Múzeumban. Az Einstein relativitáselméletét követő egyik érdekes teória szerint létezhetnek átjárók, úgynevezett féreglyukak az univerzumban. Erre az elképzelésre épül Hegyi Ibolya Möbius-szalag formájú, *Átjárók* című kárpitinstallációja, melyben az univerzum egymással érintkező pontjait féreglyukakként világító optikai kábelek kötik össze. A 2014. június 27-én nyílt nemzetközi tárlat 2015. január 4-ig látogatható.

Közhasznúsági jelentés

a Nemzeti Művészeti és Kulturális Kapcsolatok Alapítványa 2013. évi tevékenységéről

Az alapítvány a közhasznú szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. Törvény előírásai szerint kérte a bíróságtól a nyilvántartásba vételt a közhasznú szervezetek közé.

Ezt a bíróság 2003. március 19-i hatállyal a Pk. 69670/3563 számú végzésében elfogadta.

I. SZÁMVITELI BESZÁMOLÓ

Az alapítvány tevékenységét a módosított alapító okirat és a mindenkor érvényes számviteli jogszabályok előírásai szerint a kuratórium felügyelete mellett végzi.

1. <i>Vagyonfelhasználás</i>	Ft
Nyitó vagyon	
2013. január 1-jén	14 313 183,-
2013. évi bevételek	72 894 678,-
2013. évi kiadások	41 280 368,-
2013. évi készpénz (bank-pénztár) január 1-jén	2 637 023,-
2013. évi készpénz (bank-pénztár) december 31-én	8 176 593,-

2. <i>Pályázat</i>	
NKA-pályázat a Magyar Iparművészet című folyóirat kiadásához	17 550 000,-

3. <i>Egyéb támogatás</i>	
MMA	4 300 000,-

4. *Vezető tisztségviselők juttatása*

Az alapítvány kuratóriumának tagjai tevékenységüket önkéntes munkában, ellenszolgáltatás nélkül végzik.

5. *Pénzügyi beszámoló, mérlegadatok*

E r e d m é n y l e v e z e t é s

A tétel megnevezése	2012. év (eFt)			2013. év (eFt)		
	Alap- tevékenység	Vállalkozási	Összes	Alap- tevékenység	Vállalkozási	Összes
Végleges pénzbevételek	23 828	5 613	29 441	55 993	16 901	72 894
Elszámolt bevételek	23 828	5 613	29 441	55 993	16 901	72 894
Pénzügyileg rendezett bevételek						
központi költségvetési	15 150	–	15 150	17 550	–	17 550
egyéb	8 678	–	8 678	13 488	–	13 488
Egyéb bevételek (ajándékozási szerződés alapján: ingatlan, tárgyi eszköz stb.)	–	–	–	24 955	–	24 955
Ráfordításként érvényesíthető kiadások	–	–	23 898	24 805	16 475	41 280
Ráfordítást jelentő elszámolások	–	–	–	–	–	–
Végleges pénzkidadások, elszámolt ráfordítások	19 234	4 664	23 898	24 805	16 475	41 280
Adózás előtti eredmény	4 594	949	5 543	31 188	426	31 614
Fizetendő társasági adó	0	-95	-95	0	-43	-43
Tárgyévi eredmény	4 594	854	5 448	31 188	383	31 571

II. TARTALMI BESZÁMOLÓ

A Nemzeti Művészeti és Kulturális Kapcsolatok Alapítványának 2013-ban is fő feladata a „Magyar Iparművészet” című folyóirat megjelenésének biztosítása. Adományokat gyűjtött tevékenységének fenntartásához. A lap 2013-ban 10 alkalommal jelent meg 10/1200 példányszámban. Fő támogatója a Nemzeti Kulturális Alap. Az Alapítvány egyre nehezebb körülmények között tudja a folyóirat megjelenését biztosítani. Évek óta nem változik a szerkesztőség munkatársainak díjazási összege, és a honoráriumok összege is változatlan. A vagyongyarapodás a Kecskéi Utcai Művészklub Egyesülettől kapott készpénz, ingatlan és tárgyi eszköz. Az átadás jegyzőkönyv alapján történt.

A mérleg lezárásának időpontja: 2014. április 30.

KISS JÓZSEF
kuratóriumi elnök